

Samenvatting	5
Tijdelijk landbouw Zuid - Limburg	5
Europese afspraken	9
Nationale invulling van de Europese afspraken	11
Vigerend provinciaal beleid	27
Vigerend gemeentelijk beleid	32
Kenschets Eijsden-Margraten (E - M)	34
Akkerbouw	35
Graasdieren.	38
Grasland en groenvoedergewassen	42
Vervolg onderzoek, plan van aanpak fase 2, Participatie	49

AANLEIDING EN DOEL

De landbouw in Eijsden-Margraten heeft zich ontwikkeld tot een geavanceerde en diverse sector die diep verweven is met de lokale cultuur en economie. De combinatie van historische tradities en moderne innovaties maakt de landbouw in deze regio uniek en vitaal voor de gemeenschap. De vruchtbare lössgronden en het gunstige klimaat van de regio hebben door de eeuwen heen een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van landbouwpraktijken.

De landbouwsector in Eijsden-Margraten staat echter voor aanzienlijke uitdagingen, met name op het gebied van natuur, water, klimaat, energie en wonen, zowel nationaal als internationaal. Dit maakt een transitie noodzakelijk om de landbouw meer in harmonie te brengen met het milieu, de natuur, het landschap en maatschappelijk verantwoorde praktijken.

Gezien het belang van de landbouwsector binnen onze gemeente specifiek en voor Zuid-Limburg algemeen blijven we onze vooraanstaande rol op het beleidsterrein landbouw en landschap binnen de regio voortzetten. Wij streven voor Eijsden-Margraten een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector na, in harmonie met milieu, natuur en landschap. Om de transitie van de landbouw in goede banen te leiden, gaat Eijsden-Margraten, samen met de agrarische sector, een beleid en visie ontwikkelen.

In november 2023 heeft het college het plan van aanpak voor de transformatie van de landbouw vastgesteld. Dit plan bestaat uit drie fases: fase 1 de inventarisatiefase, fase 2 de participatiefase en fase 3 de fase van visie, speerpunten en deelprojecten om de visie op termijn te verwezenlijken. Afgelopen tijd is fase 1 uitgevoerd, waarbij door middel van literatuurstudie, gegevensverzameling en gesprekken in het buitengebied informatie is verzameld.

Het voorliggende document, de inventarisatie van de landbouw in de gemeente Eijsden-Margraten, biedt een overzicht van de huidige status van de landbouw in onze gemeente. Deze inventarisatie is echter nog niet afgerond. Het document is dynamisch en zal gedurende het hele traject van visievorming worden uitgebreid en aangepast.

Dit document biedt een uitgebreid overzicht van de opgaven en uitdagingen waar de agrarische sector in de gemeente Eijsden-Margraten mee te maken heeft. Het doel is om een gedetailleerd beeld te schetsen van de huidige landbouwpraktijken en de context waarin deze zich ontwikkelen, om zo een toekomstgericht landbouwbeleid te kunnen vormgeven.

Hoofdstuk 1: Historische Landbouw In dit hoofdstuk wordt een beknopte beschrijving gegeven van de historische ontwikkeling van de landbouw in Zuid-Limburg, inclusief Eijsden-Margraten. Hiermee wordt inzicht verkregen in de diepe agrarische wortels van de gemeente en de invloed hiervan op het huidige landschap.

Hoofdstuk 2: Europese Afspraken Hier worden de Europese afspraken besproken die van invloed zijn op de agrarische sector. Om de uitdagingen voor de landbouwsector in Eijsden-Margraten goed te begrijpen, wordt eerst een inventarisatie gemaakt van de vastgelegde Europese afspraken, doelen en uitgangspunten.

Hoofdstuk 3: Nationale Invulling van de Europese Afspraken Dit hoofdstuk gaat in op de maatregelen die Nederland heeft genomen om te voldoen aan de Europese richtlijnen. Er wordt een overzicht gegeven van nationale doelen en beleidsmaatregelen, met speciale aandacht voor de Omgevingsvisie, de concept-Nota Ruimte, en het programma NOVEX, dat complexere ruimtelijke uitdagingen aanpakt.

Hoofdstuk 4: Vigerend Provinciaal Beleid Provinciaal beleid vertaalt de Europese afspraken en nationale wetgeving naar een regionale context. In dit hoofdstuk wordt de provinciale invulling hiervan besproken, waaronder de provinciale omgevingsvisie en de Regiovisie Zuid-Limburg. Ook het Nationaal Landschap Zuid-Limburg, dat is ontstaan uit de erkenning van de unieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het gebied, komt aan bod.

Hoofdstuk 5: Vigerend Gemeentelijk Beleid Dit hoofdstuk bespreekt het gemeentelijk beleid, dat nationale en provinciale kaders vertaalt naar lokale acties en plannen. Het bestuursakkoord, waarin de belangrijkste beleidsdoelen en prioriteiten zijn vastgelegd, wordt hier behandeld. Ook wordt het manifest "Buitengewoon Buitengebied" besproken, dat richtinggevend uitspraken bevat voor het beheer van het buitengebied.

Hoofdstuk 6: Gemeentelijke Kenschets Eijsden-Margraten In dit hoofdstuk wordt de huidige samenstelling van de agrarische sector in Eijsden-Margraten geanalyseerd en vergeleken met die van tien jaar geleden. Er wordt ingegaan op de veranderingen in het buitengebied en de oorzaken hiervan, waarbij trendlijnen worden vergeleken met landelijke en provinciale verschuivingen in de agrarische sector.

Hoofdstuk 7: Fase 2 - Vervolgonderzoek, Analyse, Burgerparticipatie en Visievorming Dit laatste hoofdstuk beschrijft het plan van aanpak voor de volgende fase van het project. Na de inventarisatiefase wordt nu de focus gelegd op verdere analyse, burgerparticipatie en visievorming. De methoden die worden ingezet, zijn afgestemd op de inzichten uit fase 1 en zijn bedoeld om een inclusief en geïnformeerd besluitvormingsproces te bevorderen.

SAMENVATTING

De landbouw in Zuid-Limburg, en specifiek in Eijsden-Margraten, heeft door de eeuwen heen een aanzienlijke transformatie ondergaan. Vanaf de Romeinse tijd, waarin systemen zoals centuriatie werden ingevoerd, tot aan de middeleeuwen met de introductie van het drieslagstelsel, ontwikkelde de regio een gestructureerde vorm van landbouwbeoefening. De daaropvolgende eeuwen werden gekenmerkt door erfdeling en de opkomst van intensievere landbouwsystemen, wat leidde tot een complex verkavelingspatroon dat nog steeds invloed heeft op de moderne landbouw.

In de 19e en 20e eeuw vond een belangrijke verschuiving plaats van akkerbouw naar veeteelt en fruitteelt, wat het landschap verder vormgaf. Ruilverkavelingen werden geïntroduceerd om deze dynamische landbouwgeschiedenis te stroomlijnen en aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. De rijke agrarische traditie van Eijsden-Margraten, die teruggaat tot de vroegste menselijke bewoning in Nederland, weerspiegelt de veranderingen in het landschap en de economie door de eeuwen heen.

Europese, Nationale en Provinciale Invloeden

De Europese Unie heeft belangrijke richtlijnen vastgesteld op het gebied van natuur, water en klimaat, die als doel hebben de ecologische integriteit van Europa te beschermen. Deze richtlijnen, zoals de Habitatrictlijn en de Kaderrichtlijn Water, stellen bindende kaders voor alle lidstaten, waaronder Nederland. Nederlandse wetgevingen en regels zijn dan ook gebaseerd op deze Europese richtlijnen, en de provincies vertalen deze naar een regionale context om een gecoördineerde aanpak van ruimtelijke vraagstukken te waarborgen. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) speelt hierin een centrale rol, waarbij gebiedsgerichte maatregelen worden geformuleerd om de nationale doelen te bereiken.

In Eijsden-Margraten wordt deze aanpak verder uitgewerkt in het gemeentelijk beleid, dat de nationale en provinciale kaders vertaalt naar concrete acties en plannen op lokaal niveau. Dit beleid wordt mede bepaald door het bestuursakkoord, waarin de belangrijkste beleidsdoelen en prioriteiten voor de agrarische sector zijn vastgelegd. Het manifest "Buitengewoon Buitengebied" speelt hierbij een belangrijke rol, met als doel de transformatie in de landbouw goed te begeleiden en het kleinschalige landschap te versterken.

Huidige Landbouwstructuur en Trends

De landbouw in Eijsden-Margraten heeft zich door de millennia heen voortdurend aangepast aan veranderende economische, demografische en ecologische omstandigheden. Momenteel zijn er 167 actieve landbouwbedrijven in de gemeente, die variëren van akkerbouw en veehouderij tot fruitteelt en paardenhouderij. In totaal is 67% van de totale oppervlakte van de gemeente in gebruik als cultuurgrond, wat een cruciale rol speelt in het beheer van open ruimtes in de regio.

Ondanks de fluctuaties in het aantal akkerbouwbedrijven is het totale areaal akkerbouwgrond toegenomen, wat wijst op schaalvergroting binnen de sector. Het bouwplan van Eijsden-Margraten toont dat ongeveer 45% van het totale areaal wordt gebruikt voor graanteelt, met een verdubbeling in het areaal voor aardappelteelt en een groeiende populariteit van suikerbieten.

De veehouderijsector in de gemeente vertoont echter een dalende trend. Het aantal melkveebedrijven, evenals de veestapel, is afgenomen, hoewel de afname van de veestapel minder groot is dan die van de bedrijven zelf, wat wijst op een trend van schaalvergroting en consolidatie. De afname van het jongvee is groter dan die van het oudvee, wat mogelijk te maken heeft met de beperkingen van fosfaatrechten en de prioriteit die veehouders geven aan melkproductie.

Uitdagingen en Toekomstperspectieven

Eijsden-Margraten staat, net als de rest van Nederland, voor ingrijpende uitdagingen op het gebied van natuur, water en klimaat. De recente beslissing van de Europese Commissie om de derogatie voor Nederland niet te verlengen, heeft aanzienlijke gevolgen voor de intensieve veehouderij en akkerbouw.

Boeren moeten nu mogelijk extra kosten maken voor mestverwerking, transport en de aankoop van kunstmest, wat hun financiële positie kan verzwakken.

Daarnaast speelt grasland een belangrijke rol in de lokale landbouw en biodiversiteit. De afname van blijvend, natuurlijk en tijdelijk grasland in de regio wijst op een verschuiving naar akkerbouw, wat deels wordt gedreven door economische factoren en beleidsveranderingen. Hoewel akkerbouw economisch aantrekkelijker kan zijn, brengt de afname van grasland nadelen met zich mee voor de biodiversiteit en bodemgezondheid.

De tuinbouwsector in de open grond, met name de fruitteelt, heeft ook te maken met uitdagingen. De daling in de fruitteelt in Limburg wordt beïnvloed door een gebrek aan opvolgers, economische druk door internationale concurrentie, en de gevolgen van extreme weersomstandigheden. Deze factoren hebben bijgedragen aan een afname van actieve bedrijven in de sector.

Conclusie

De landbouw in Eijsden-Margraten is in een constante staat van transformatie, beïnvloed door historische, economische, en ecologische factoren. De verschuiving van veehouderij naar akkerbouw, de uitdagingen in de fruitteelt, en de impact van Europese en nationale regelgeving tonen aan dat de agrarische sector voor aanzienlijke veranderingen staat. Het is essentieel om deze ontwikkelingen te beschouwen binnen de context van duurzaamheid en langetermijn landgebruik, zodat zowel economische als milieudoelen kunnen worden gerealiseerd. De gemeente streeft naar een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector die in harmonie is met milieu, natuur en landschap, waarbij het behoud van het kleinschalige landschap en de biodiversiteit centraal staan.

Gezien het belang van de landbouwsector binnen onze gemeente specifiek en voor Zuid-Limburg algemeen blijven we onze vooraanstaande rol op het beleidsterrein landbouw en landschap binnen de regio voortzetten. Wij streven voor Eijsden-Margraten een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector na, in harmonie met milieu, natuur en landschap. Om de transitie van de landbouw in goede banen te leiden, gaat Eijsden-Margraten, samen met de agrarische sector, een beleid en visie ontwikkelen.

TIJDLIJN LANDBOUW ZUID - LIMBURG

Eijsden-Margraten, gelegen in het zuiden van de Nederlandse provincie Limburg, heeft een rijke agrarische traditie die teruggaat tot de vroegste tijden van menselijke bewoning in Nederland. De landbouwgeschiedenis van deze regio is fascinerend en weerspiegelt de veranderingen in het landschap en de economie door de eeuwen heen.

De Oudste Boeren: Neolithische Bandkeramiekers

De geschiedenis van de landbouw in Eijsden-Margraten begint meer dan zeventuizend jaar geleden met de komst van de neolithische boeren, vernoemd naar hun aardwerk, de Bandkeramiekers. Deze eerste agrarische gemeenschappen vestigden zich rond 5300 v.Chr. in Zuid-Limburg en maakten gebruik van de vruchtbare lössgronden die zich uitstrekten over Centraal-Europa. Hun nederzettingen markeren het begin van een langdurige en diepewortelde agrarische traditie in deze regio.

Romeinse Tijd: Integratie in een Markteconomie

Bij hun aankomst troffen de Romeinen een tamelijk dichtbevolkt gebied aan in Zuid-Limburg, waar de dalen al in cultuur waren gebracht, terwijl de plateaus nog grotendeels bebost waren. De Romeinen integreerden Zuid-Limburg in hun markteconomie door delen van de plateaus te ontginnen en grote agrarische bedrijven, bekend als villa's, te stichten. Hoewel details over het landbouwsysteem uit die tijd schaars zijn, is het bekend dat kalksteen (mergel) werd gebruikt voor bodemverbetering, een techniek die de vruchtbaarheid van de landbouwgrond verhoogde.

Vroege en Hoge Middeleeuwen: Ontwikkeling van het Cultuurlandschap

Zuid-Limburg heeft al meer dan zeventig eeuwen een continue bewoning gekend. Gedurende het grootste deel van deze periode waren menselijke activiteiten voornamelijk geconcentreerd in de dalen. Pas in de eerste drie eeuwen van onze jaartelling, tijdens de Romeinse tijd, werden de plateaus intensief in gebruik genomen. Na een periode van bevolkingsafname en verwaarlozing van de plateaus in de derde eeuw, herstelde de bevolking zich langzaam in de vroege middeleeuwen. Tegen het einde van deze periode was slechts ongeveer 10 procent van de grond in cultuur gebracht, voornamelijk in de dalen.

De 11e tot 13e eeuw vormden een periode van economische expansie in heel Europa, wat leidde tot een toename van ontginningen in Zuid-Limburg. Tijdens deze hoge middeleeuwen verdwenen de bossen op de plateaus, en werden deze gebieden omgevormd tot agrarisch land. Dit was een cruciale periode waarin de basis werd gelegd voor het huidige cultuurlandschap van Zuid-Limburg.

Late Middeleeuwen: Verfijning van Landbouwtechnieken

Rond 1200 waren de meeste dorpen in Zuid-Limburg al gevestigd, maar het cultuurland was nog beperkt in omvang. De late middeleeuwen zagen de opkomst van het drieslagstelsel, waarbij landbouwgrond werd verdeeld in drie delen voor wintergraan, zomergraan en braak. Dit leidde tot de ontginning van grote delen van het bos en een meer intensieve vorm van landbouw. Ook de veeteelt speelde een steeds belangrijkere rol, met weidegebieden in de natte dalen en beemden die meerdere oogsten per jaar opleverden door overstroming.

Vroegmoderne Tijd: Innovatie en Specialisatie

In de 18e eeuw drongen belangrijke vernieuwingen in het vruchtwisselsysteem door tot Zuid-Limburg. Door de teelt van groenvoer en voedergewassen kon de veestapel worden uitgebreid, wat leidde tot meer mest en een stijging van de graanproductie. De introductie van de aardappel betekende dat voor dezelfde

hoeveelheid voedsel minder hectaren nodig waren, wat bijdroeg aan de afschaffing van de braakperiode. De intensivering van de landbouw leidde tot ingrijpende veranderingen in het landschap, waaronder de opkomst van boomgaarden en een toenemende specialisatie op veeteelt.

19e en 20e Eeuw: Modernisering en Ruilverkaveling

De laatste twee eeuwen brachten sterke veranderingen in het Zuid-Limburgse landschap. In de Franse tijd werd de bestuurlijke indeling gereorganiseerd, en de opkomst van de steenkolenmijnbouw veranderde het landschap ingrijpend. In de 20e eeuw werden grootschalige ruilverkavelingsprojecten uitgevoerd om de versnippering van grondbezit te bestrijden en de landbouwstructuur te verbeteren. Deze projecten leidden tot aanzienlijke veranderingen, zoals de verplaatsing van wegen en waterlopen, maar ook tot uitdagingen in de moderne landbouwpraktijken.

Recente Ontwikkelingen: Ruilverkaveling en Intensivering

Vanaf de jaren 1940 veranderden ruilverkavelingsprojecten het landschap ingrijpend, wat leidde tot een verbetering van de landbouwstructuur maar ook tot uitdagingen door de blijvende versnippering van grondbezit. De opkomst van commerciële fruitteelt in de 19e en 20e eeuw bracht een transformatie van het landschap met zich mee, vooral op de vruchtbare plateaus van Zuid-Limburg.

Conclusie

De landbouw in Eijsden-Margraten heeft zich door de millennia heen voortdurend aangepast aan veranderende economische, demografische en ecologische omstandigheden. Van de neolithische Bandkeramiekers tot de moderne tijd, de agrarische tradities van deze regio hebben het landschap diepgaand gevormd en blijven een belangrijk onderdeel van de lokale cultuur en economie.

EUROPESE AFSPRAKEN

In dit hoofdstuk worden de Europese afspraken besproken die van invloed zijn op de agrarische sector. Voor het opstellen en begrijpen van de uitdagingen waar de landbouwsector in de gemeente Eijsden-Margraten voor staat, is het namelijk noodzakelijk om eerst te inventariseren welke Europese afspraken, doelen en uitgangspunten zijn vastgelegd.

De Europese lidstaten hebben gezamenlijke prioriteiten vastgesteld op het gebied van natuur, water en klimaat. Deze thema's zijn gericht op het behoud en de bescherming van de ecologische integriteit van Europa. Hieruit zijn diverse richtlijnen, wetten en beleidsmaatregelen voortgevloeid. Nederlandse wetgevingen en regels vallen onder brede Europese richtlijnen die bedoeld zijn om natuur, water en klimaat te beschermen tegen de invloeden van landbouw en andere menselijke activiteiten.

Europese Greendeal

De Europese Green Deal is een strategisch plan van de Europese Unie, gelanceerd in december 2019, met als doel Europa tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent te maken. De Green Deal biedt een routekaart voor het transformeren van de Europese economie naar duurzaamheid, waarbij de uitstoot van broeikasgassen drastisch wordt verminderd, het gebruik van hulpbronnen efficiënter wordt, en biodiversiteit wordt beschermd en hersteld. De Green Deal omvat een breed scala aan maatregelen, van energietransitie en circulaire economie tot duurzame landbouw en bescherming van natuurlijke ecosystemen. Het is de drijvende kracht achter de Europese klimaatdoelen en andere milieu-initiatieven, en vormt de basis voor regelgeving zoals de Europese Klimaatwet.

Europese klimaatwet

De Europese Klimaatwet, aangenomen in 2021, maakt de klimaatdoelen van de Europese Green Deal juridisch bindend voor alle EU-lidstaten. De wet legt vast dat de EU tegen 2050 klimaatneutraal moet zijn, wat betekent dat er netto geen uitstoot van broeikasgassen meer zal plaatsvinden. Daarnaast stelt de Klimaatwet een tussentijds doel om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met minstens 55% te verminderen ten opzichte van 1990. Deze wet verplicht lidstaten om nationale klimaatplannen te ontwikkelen en uit te voeren, die bijdragen aan het behalen van deze doelstellingen. De Klimaatwet is daarmee een essentieel instrument voor het waarborgen van de klimaatambities van de EU.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Kaderrichtlijn Water (KRW), formeel bekend als Richtlijn 2000/60/EG, is een belangrijke wetgeving van de Europese Unie die in 2000 werd vastgesteld om de kwaliteit van het water in Europa te beschermen en te verbeteren. De richtlijn heeft als doel om alle wateren, waaronder rivieren, meren, kustwateren en grondwater, te beschermen en duurzaam te beheren.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn is een belangrijke Europese wetgeving die is opgesteld om de waterkwaliteit te beschermen door de vervuiling door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen. Deze richtlijn heeft tot doel de eutrofiëring van waterlichamen te voorkomen, wat een overmatige groei van algen en waterplanten veroorzaakt door een verhoogde toevoer van voedingsstoffen zoals nitraten. Door de lidstaten te verplichten actieprogramma's (7^e Nitraat Actie Plan, bijlage 5) op te stellen en uit te voeren, worden agrariërs en landbouwbedrijven aangemoedigd om goede landbouwpraktijken toe te passen en het gebruik van meststoffen te beheren.

Vogel- en Habitat richtlijn en Natura 2000

De Vogel- en Habitatrichtlijn, ook wel bekend als de VR/HR, is een belangrijke wetgevende maatregel binnen de Europese Unie gericht op de bescherming van wilde vogels, natuurlijke habitats en soorten. Deze richtlijn heeft als doel om een netwerk van beschermde gebieden, genaamd Natura 2000, op te zetten en te beheren. Dit netwerk moet bijdragen aan de instandhouding van de meest bedreigde en

waardevolle soorten en habitats in Europa. De Vogelrichtlijn, die deel uitmaakt van deze richtlijn, richt zich specifiek op de bescherming van alle in het wild levende vogelsoorten in Europa, terwijl de Habitatrichtlijn zich richt op de bescherming van natuurlijke habitats en wilde flora en fauna. Samen vormen ze de hoeksteen van het natuurbehoudsbeleid in de EU en spelen ze een cruciale rol in het behoud van biodiversiteit.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Voor het platteland zijn door de Europese commissiebeleidsdoelen en regels vastgesteld met betrekking tot de verduurzaming en vergroening van de landbouw. Dit wordt concreet geïmplementeerd in de vorm van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB 2023 - 2027) (bijlage, 7) en de Nederlandse invulling daarvan: het Nationaal Strategisch Plan (NSP) (bijlage, 7), waarin verdergaande regels en subsidies zijn opgenomen voor duurzame landbouw, vergroening en agrarisch natuurbeheer.

NATIONALE INVULLING VAN DE EUROPESE AFSPRAKEN

Europese richtlijnen, zoals de Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Water, en de klimaatdoelen, stellen bindende kaders voor alle lidstaten. Deze richtlijnen zijn bedoeld om de natuur, water en het klimaat te beschermen tegen de invloeden van landbouw en andere menselijke activiteiten. Lidstaten zijn verplicht om binnen deze kaders specifieke maatregelen te implementeren.

In het volgende hoofdstuk, getiteld "De Nationale Invulling van de Europese Afspraken," wordt besproken welke nationale maatregelen Nederland heeft genomen om te voldoen aan deze Europese afspraken. Er wordt een overzicht gegeven van de doelen en beleidsmaatregelen op nationaal niveau. Hierbij wordt onder andere de Omgevingsvisie aangehaald, waarin alle doelen van de Europese richtlijnen ter bescherming van natuur, water en klimaat integraal zijn verankerd. Ook de concept-Nota Ruimte, die de Omgevingsvisie zal vervangen, wordt besproken.

Daarnaast komt het programma NOVEX, ook wel de Nationale Omgevingsvisie Extra genoemd, aan bod. Dit initiatief van de Nederlandse overheid is gericht op het aanpakken van complexe ruimtelijke uitdagingen die een nationale aanpak vereisen. Deze programma's verwijzen naar het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), een integraal beleidsprogramma van de Nederlandse overheid. Het NPLG is opgezet als antwoord op de dringende noodzaak om natuurherstel, klimaatadaptatie en duurzame landbouw op een gecoördineerde en samenhangende manier aan te pakken, in overeenstemming met zowel Europese als nationale doelen.

De visie en doelen van alle Europese richtlijnen ter bescherming van natuur, water en klimaat zijn geïntegreerd en op een integrale wijze verankerd in de Nationale Omgevingsvisie.

NATIONALE OMGEVINGSVISIE EN NOTA RUIMTE

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is een strategisch beleidsdocument van de Nederlandse overheid dat de langetermijnvisie voor de fysieke leefomgeving in Nederland uiteenzet. Het document beschrijft hoe Nederland tot 2050 omgaat met belangrijke uitdagingen zoals klimaatverandering, duurzame energie, biodiversiteit, economische ontwikkelingen en de woningbouwopgave, binnen de beperkte ruimte die Nederland heeft. De NOVI integreert beleid op het gebied van water, natuur, landbouw, mobiliteit, infrastructuur, energie, en stedelijke ontwikkeling, met als doel een duurzame toekomst te waarborgen waarin welvaart, welzijn en een goede leefomgeving centraal staan. De Nota Ruimte is als Nationale Omgevingsvisie het instrument om keuzes voor de fysieke leefomgeving op nationaal niveau in samenhang af te wegen. Een Nationale Omgevingsvisie is bindend voor het Rijk en richtinggevend voor het bestuurlijk handelen van andere overheden. De Nota Ruimte zal de huidige Nationale Omgevingsvisie (NOVI) vervangen.

De Nota Ruimte formuleert enkele nationale keuzes, waaronder:

Beweging naar een toekomstbestendig evenwicht tussen landbouw en natuur

We streven naar een toekomstbestendige landbouw en tegelijkertijd naar het herstel van biodiversiteit. Beide zijn afhankelijk van het herstel van het water- en bodemsysteem. Het is essentieel om een economisch sterke landbouw met voldoende verdienvermogen te waarborgen, terwijl ook de natuur versterking behoeft. Daarom richten we ons op een hersteld water- en bodemsysteem als basis voor zowel duurzame landbouw als natuur.

Gebiedsgerichte aanpak

Het herstel van biodiversiteit hangt sterk af van hoe we landgebruik, met name in de landbouw, beheren in relatie tot water, bodem en klimaat. Aangezien de fysieke condities en uitdagingen per gebied variëren, is een gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich op samenhangende oplossingen per gebied, waarbij provincies deze aanpak uitwerken in provinciale programma's (PPLG's). Nauwe samenwerking tussen belanghebbenden en overheden is cruciaal voor het succes van deze aanpak.

NOVEX

Het NOVEX-programma (Nationale Omgevingsvisie Extra) is een initiatief van de Nederlandse overheid om complexe ruimtelijke uitdagingen op te lossen die een nationale aanpak vereisen. Het richt zich op thema's zoals verstedelijking, klimaatadaptatie, energietransitie, en natuurherstel, waarbij overheidslagen en regionale partners samenwerken. In Zuid-Limburg wordt dit programma ingezet voor de circulaire economie, de transformatie van kwetsbare wijken, en het klimaatbestendig maken van het Nationaal Landschap Heuvelland. De regio kampt echter met hardnekkige problemen zoals wateroverlast, bevolkingsdaling, en de druk van toerisme op het landschap. Deze opgaven vragen om een grensoverschrijdende, samenhangende ruimtelijke strategie. Het Chemelot-cluster speelt hierbij een centrale rol in de transitie naar een circulaire economie. Via het project Panorama Zuid-Limburg wordt gewerkt aan een gezamenlijk toekomstperspectief voor de regio, waarin duurzame oplossingen centraal staan.

NATIONAAL PROGRAMMA LANDELIJK GEBIED

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een integraal beleidsprogramma van de Nederlandse overheid, dat zich richt op de duurzame ontwikkeling van het landelijke gebied in Nederland. Het NPLG is opgezet als antwoord op de dringende noodzaak om natuurherstel, klimaatadaptatie en duurzame landbouw op een gecoördineerde en samenhangende manier aan te pakken, in overeenstemming met Europese en nationale doelen.

Het programma biedt een overzicht van de nationale doelen, waarbij bestaande natuur-, water- en klimaatdoelen worden samengebracht om deze opgaven in samenhang te realiseren. Veel van deze doelen zijn al wettelijk vastgelegd, zoals de stikstofdepositiedoelen en de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen voor water, of via bestuurlijke akkoorden, zoals het Natuur Netwerk Nederland (NNN), hydrologische condities, en klimaatdoelen voor landbouw en landgebruik, en de Bossenstrategie.

Het NPLG hanteert een samenhangende aanpak, waarbij water, natuur en klimaat integraal worden benaderd. Dit zorgt ervoor dat noodzakelijke stappen in één keer kunnen worden gezet, zodat ondernemers niet herhaaldelijk voor verschillende doelen, zoals stikstof en klimaat, maatregelen hoeven te nemen.

De uitvoering van het NPLG is gebiedsgericht: provincies stellen gebiedsprogramma's op waarin zij de beleidsuitgangspunten van het NPLG voor water, natuur en klimaat regionaal concretiseren en combineren met hun eigen doelen. Als gebiedsregisseur zijn provincies eindverantwoordelijk voor het opstellen van deze gebiedsprogramma's, bekend als het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG).

Het NPLG richt zich ook op doelen die direct bijdragen aan internationale verplichtingen voor natuur, water en klimaat, zoals de VHR-, KRW- en klimaatdoelen. Voorbeelden zijn de uitvoering van de Bossenstrategie en de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Deze projecten kunnen de uitbreiding van natuurgebieden bevorderen, wat bijdraagt aan biodiversiteit, vermindert uitspoeling en verhoogt koolstofvastlegging. De mate van samenhang en synergie tussen deze doelen hangt af van de keuzes in uitvoering, zoals het type natuur en de locatie.

De onderstaande tabel biedt een overzicht van de nationale doelen voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het NPLG verenigt bestaande natuur-, water- en klimaatdoelen om deze opgaven op een samenhangende manier te realiseren.

Tabel 2.1: Samenvattend overzicht NPLG-doelen Rijk-provincie voor natuur, water en klimaat

Natuur			Water	Klimaat		
VHR	N2000	NNN & Bossen-strategie	KRW	Adaptatie	Landgebruik	Landbouw
2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige SVI verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige SVI te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet	2025: 40% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2025 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2027: Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN	2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen	2050: Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken	2030: Landelijke koolstof-vastlegging in minerale landbouwbodems van 0,5 Mton CO ₂ eq. extra t.o.v. basispad KEV 2021	2030: Landelijke emissie reductie-opgave broeikas-gassen voor de veehouderij en mestaan-wending in de akkerbouw van 5 Mton CO ₂ eq.
2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habittypen zoveel mogelijk te stoppen	2030: 50% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2030 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2030: realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.	2027: Concentraties gewasbeschermings-middelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.		2030: Landelijke emissie-reductieopgave broeikasgassen van 1 Mton CO ₂ eq. in veenweide	2030: landelijke emissie-reductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO ₂ eq. conform Global Methane Pledge (onder-deel van broeikas-gas-reductie 5 Mton)
2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen	2035: 74% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2035 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde	2030: In 2030 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos	2027: Grondwater-lichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)		2030: Landelijke koolstof-vastlegging in bomen/bos/ natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO ₂ -eq. extra t.o.v. emissies basispad KEV 2021	
2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige SVI te realiseren	2027: hydrologische condities voor alle N2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten	2030: het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.	2027: voor oppervlaktewater-lichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal			
Ondersteunende doelen voor natuur, water en klimaat						
Groenblauwe-dooradering (GBDA)						
2030: 50% van opgave landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN. De opgave is hierbij het verschil tussen huidig % GBDA en doel van 10% GBDA in 2050.						
2050: 10% GBDA in landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN.						

Om deze nationale doelen te bereiken wordt er gebiedsgericht maatregelen geformuleerd voor natuur water en klimaat.

NATUUR

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zet zich in voor natuurherstel en het behoud van biodiversiteit in Nederland, in lijn met Europese richtlijnen zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Het programma richt zich op het behalen van een gunstige staat van instandhouding voor VHR-soorten en -habitattypen, zowel binnen als buiten Natura 2000-gebieden. Dit omvat natuurbehoud, uitbreiding van natuur, en het tegengaan van verslechtering, met een bredere focus op een natuurinclusieve samenleving. Andere NPLG-doelen, zoals stikstofreductie, hydrologisch herstel, en bosaanplant, ondersteunen deze VHR-doelstellingen. Provincies werken deze doelen verder uit in hun gebiedsprogramma's.

VOGEL EN HABITAT RICHTLIJN

Uit de rapportage over het VHR-doelbereik blijkt dat in Nederland 89% van de habitattypen en 69% van de planten- en diersoorten zich in een ongunstige staat van instandhouding (oSvl) bevinden. Het streven is om voor VHR-soorten en -habitattypen een gunstige staat van instandhouding (gSvl) te bereiken en te behouden, waarbij de natuur optimaal floreert. Het NPLG-doel voor 2030 is om maatregelen te treffen die 30% van deze opgave realiseren.

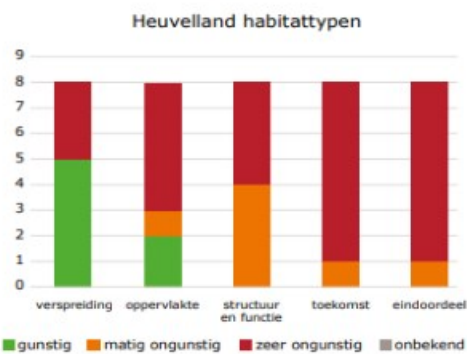
VHR

2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige Svl verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige Svl te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet

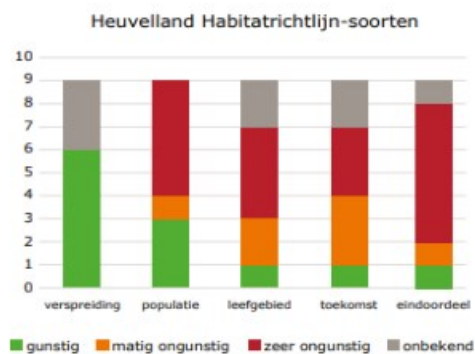
2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habitattypen zoveel mogelijk te stoppen

2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen

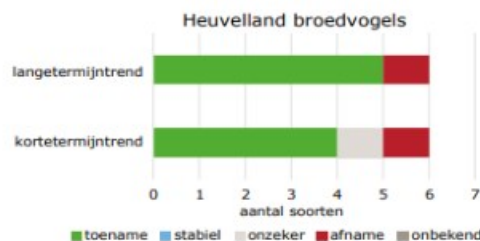
De gemeente Eijsden-Margraten maakt deel uit van het Zuid-Limburgse heuvelland, een uniek en gevarieerd plateaulandschap waar rivieren en beken zich diep hebben ingesneden. Dit landschap herbergt zeldzame en kwetsbare habitattypen zoals kalkgraslanden, kalktufbronnen en zinkweiden, die elders in Nederland niet voorkomen. De regio wordt gekenmerkt door vruchtbare lössgronden op de plateaus en kalkrijke bodems op de hellingen, wat het gebied bijzonder geschikt maakt voor landbouw, maar ook ecologisch kwetsbaar door factoren zoals stikstofdepositie en verstedelijkingsdruk.

Figuur 25: Staat van instandhouding van habitattypen in het heuvelland.

Figuur 26: Staat van instandhouding van Habitatrichtlijn-soorten in het heuvelland.

Figuur 27: De ontwikkeling van broedvogels in het heuvelland op de korte en lange termijn.

2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige Svl te realiseren

Voor habitattypen en een deel van deze dier- en plantensoorten zijn speciale beschermingszones aangewezen, beter bekend als Natura 2000-gebieden.

VHR

De gemeente Eijsden-Margraten beschikt over vier Natura 2000-gebieden: het Savelsbos, Bemelerberg en Schiepersberg, Grensmaas en Mergelland. Deze beschermde zones zijn aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn om de unieke natuurwaarden te behouden en beschermen, waaronder zeldzame flora en fauna die van groot ecologisch belang zijn voor de regio.

Het nationaal programma landelijk gebied beschrijft de strategie voor natuurherstel in Nederland, gericht op het behalen van een gunstige staat van instandhouding (gSvl) voor soorten en habitattypen die onder de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) vallen. Uit rapportages blijkt dat een groot deel van de habitattypen en soorten in Nederland momenteel in een ongunstige staat verkeren. Om dit te verbeteren, stelt het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) specifieke doelen voor 2030.

De belangrijkste doelen voor 2030 zijn:

1. Voor 30% van de VHR-soorten en -habitattypen die in 2019 in een ongunstige staat verkeren, moet tegen 2030 een gunstige staat zijn bereikt of een sterk positieve trend zijn ingezet.
2. De negatieve trends van alle VHR-soorten en -habitattypen moeten tegen 2030 zoveel mogelijk stoppen.
3. 30% van het areaal van habitattypen en leefgebieden dat in 2019 niet in goede conditie was, moet in goede conditie worden gebracht.
4. 30% van het benodigde areaal voor een gunstige staat van instandhouding moet tegen 2030 worden gerealiseerd.

Deze doelen zijn met elkaar verbonden en moeten in samenhang worden aangepakt. Provincies hebben enige flexibiliteit bij de uitwerking, maar er is een aanzienlijke inzet nodig, vooral op het gebied van agrarische natuur. Naast de maatregelen binnen Natura 2000-gebieden, moet ook in de omliggende gebieden gezocht worden naar mogelijkheden voor areaaluitbreiding en kwaliteitsverbetering. De planning houdt rekening met de periode na 2030, waarbij verdere inspanningen nodig zullen zijn om de uiteindelijke doelstellingen voor natuurherstel te bereiken. De aanpak richt zich ook op het verbeteren van omgevingscondities, zoals stikstof- en waterbeheer, wat synergetisch werkt met de gestelde doelen. Als de doelen tot 2030 worden gehaald, kan de opgave na 2030 minder zwaar zijn.

2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige Svl verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige Svl te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet

2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habitattypen zoveel mogelijk te stoppen

2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen

2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige Svl te realiseren

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de nationale opgave en de regionale verdeling voor areaal natuur en areaal agrarische natuur ten behoeve van de VHR doelstellingen voor 2030. De opgave is richtinggevend voor verdere uitwerking in de PPLG's.

	Areaalopgave extra natuur voor 2030 [ha]	Areaalopgave extra agrarische natuur voor 2030 [ha]
Drenthe	2.300	7.000
Flevoland	60	1.600
Friesland	2.700	35.600
Gelderland	2.200	15.300
Groningen	700	8.000
Limburg	1.300	11.100
Noord-Brabant	2.400	41.000
Noord-Holland	450	4.700
Overijssel	1.800	15.300
Utrecht	860	11.200
Zuid-Holland	1.500	19.000
Zeeland	180	11.400
Nationaal	16.450	181.200

2030: maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige SvI verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige SvI te bereiken, dan wel een sterk positieve trend in gang gezet

2030: Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR-soorten en -habittypen zoveel mogelijk te stoppen

2030: maatregelen treffen om 30% van het totale areaal dat niet in goede conditie is in goede conditie te brengen

2030: maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige SvI te realiseren

NATURA 2000 (N2000)

De overbelasting door stikstof is een van de grootste bedreigingen voor de natuur in Nederland, vooral in Natura 2000-gebieden. De stikstofdepositie komt van diverse bronnen, zowel nationaal als internationaal, met de landbouwsector als grootste bijdrager, verantwoordelijk voor 46% van de stikstofdepositie en 85% van de ammoniakemissies. Om natuurherstel te bevorderen, moeten alle sectoren, met name de landbouw, hun stikstofemissies fors verminderen. Tegen 2030 moeten stikstofgevoelige natuurgebieden onder de kritische depositiewaarde (KDW) worden gebracht: 50% in 2030 en 74% in 2035. Provincies hebben reductiedoelen gekregen om

N2000

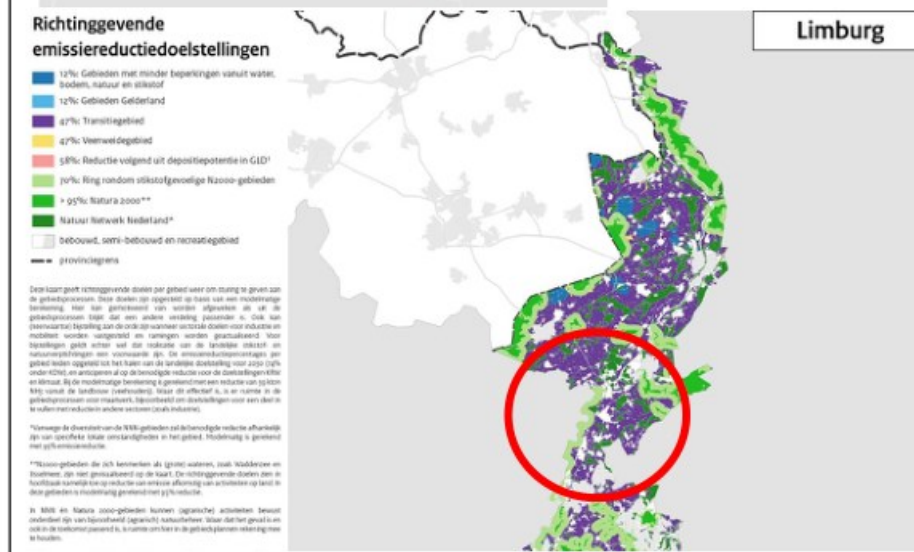
2025: 40% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2025 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2030: 50% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2030 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2035: 74% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2035 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2027: hydrologische condities voor alle N2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten

In sommige gebieden van de gemeente Eijsden-Margraten wordt de kritische depositiewaarde tot wel twee keer overschreden. De emissiereductieopgave voor deze regio varieert daarom aanzienlijk, met een benodigde vermindering van emissies tussen de 40% en 90% om de natuur te beschermen en de luchtkwaliteit te verbeteren.

In de onderstaande tabel is de regionale verdeling van de emissiereductieopgave voor stikstof weergegeven. De emissies en emissiereductie zijn gebaseerd op de stikstofemissies in de periode 2018-2030 (basispad) volgens de KEV2020.

	Emissietotaal (stal en veld) (ton NH ₃)	Emissiereductie (stal en veld) (ton NH ₃)	Percentage Emissiereductie
Drenthe	5.702	2.450	43%
Flevoland	1.836	442	24%
Friesland	13.654	4.701	34%
Gelderland	17.710	7.511	42%
Groningen	5.775	1.447	25%
Limburg	5.855	3.039	52%
Noord-Brabant	15.767	6.957	44%
Noord-Holland	4.433	1.797	41%
Overijssel	13.961	5.738	41%
Utrecht	5.093	2.359	46%
Zeeland	1.989	631	32%
Zuid-Holland	4.794	1.951	41%
Nederland	97.566	39.023	40%

DOELEN HYDROLOGISCH N2000

Hydrologie is, naast stikstof, een cruciale factor voor natuurherstel, met de nadruk op waterkwaliteit en -kwantiteit in zowel oppervlakte- als grondwater. Goede hydrologische condities kunnen natuurherstel bevorderen, zelfs als stikstofniveaus nog te hoog zijn. Het doel binnen het NPLG is dat tegen 2027 de hydrologische condities in alle Natura 2000-gebieden voldoen aan de ecologische vereisten, of dat de benodigde maatregelen hiervoor zijn genomen. Deze vereisten, die per Natura 2000-gebied variëren, omvatten criteria zoals zuurgraad, vochtigheid, zoutgehalte, en grondwaterstanden. Het bereiken van de juiste hydrologische condities is essentieel voor effectief natuurherstel en vereist vaak samenwerking tussen provincies en waterschappen vanwege de grensoverschrijdende aard van hydrologische systemen.

N2000

N2000

2025: 40% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2025 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2030: 50% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2030 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2035: 74% areaal van stikstof-gevoelige habitats in 2035 in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2027: hydrologische condities voor alle N2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten

NATUURNETWERK NEDERLAND EN DE BOSSENSTRATEGIE

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) omvat bestaande en nieuwe natuurgebieden in Nederland, bedoeld om natuurgebieden beter te verbinden en voldoende leefgebied te bieden voor soorten. Provincies zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het beheer van deze gebieden, met het doel om tussen 2011 en 2027 in totaal 80.000 hectare nieuwe natuur te realiseren. Tot 2021 is 57% van dit doel bereikt, maar het huidige tempo is onvoldoende om het doel in 2027 te halen. Daarom is een Taskforce ingesteld om de realisatie te versnellen. Provincies hebben ambitieuze plannen om uiteindelijk 86.139 hectare nieuwe natuur te realiseren tegen 2027, bovenop de oorspronkelijke taakstelling van 34.432 hectare.

NNN & Bossenstrategie

2027: Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN

Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN

De onderstaande afbeelding toont het Natuurnetwerk in de gemeente Eijsden-Margraten, dat een oppervlakte van maar liefst 508 hectare beslaat.

2030: realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.

2030: In 2030 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de regionale verdeling voor realiseren van nieuwe natuur (conform NNN).

	Resterende opgave nieuwe natuur conform NNN* (ha)	Totaal areaal natuur conform NNN in 2027 (ha)
Drenthe	6.856	67.934
Flevoland	105	26.376
Friesland	3.963	86.664
Gelderland	2.672	136.417
Groningen	2.725	24.122
Limburg	1.269	50.933
Noord-Brabant	8.742	128.133
Noord-Holland	4.407	56.577
Overijssel	3.679	63.224
Utrecht	2.165	33.673
Zuid-Holland	3.270	40.537
Zeeland	720	29.258
Totaal in ha	40.571	743.850²⁵

2030: het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.

BOSSEN STRATEGIE

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat Rijk en provincies samen een Bossenstrategie ontwikkelen om biodiversiteit te herstellen en koolstofopslag te vergroten. De Bossenstrategie, vastgesteld in 2020, heeft als doel 37.400 hectare nieuw bos te realiseren tegen 2030, wat het bestaande bosareaal met 10% zal vergroten. Daarnaast moet 14.000 hectare bos een natuurfunctie krijgen en bestaand bos waar nodig worden hersteld. De Bossenstrategie draagt bij aan klimaatdoelen, natuurherstel, waterkwaliteit en nieuwe verdienmodellen in de landbouw. Provincies spelen een centrale rol in de uitvoering, waarbij de strategie nauw verbonden is met andere milieudoelen, zoals die voor stikstofreductie en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR).

Onderstaande tabel geeft de regionale verdeling van de Bossenstrategie weer.

	Binnen NNN	Buiten NNN	Compensatie	Totaal bosuitbreiding per provincie
Opgave NPLG nationaal	15.000	19.000	3.400	37.400
Drenthe	2.000	1.700	200	3.900
Flevoland	64	600	-	664
Friesland	223	315	-	538
Gelderland	1.092	-	1.108	2.200
Groningen	75	300	-	375
Limburg	1.250	2.250	145	3.645
Noord-Brabant	8.000	4.111	811	12.922
Noord-Holland	140	1.398	60	1.598
Overijssel	500	2.000	1.400	3.900
Utrecht	724	724	52	1.500
Zeeland	205	205	4	414
Zuid-Holland	150	1.000	14	1.164
Totaal Nationaal	14.423	14.603	3.794	32.820
Nog te verdelen hectares nationaal	577	4.397	-394	4.580

NNN & Bossenstrategie

2027: Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN

Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN

2030: realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.

2030: In 2030 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos

2030: het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.

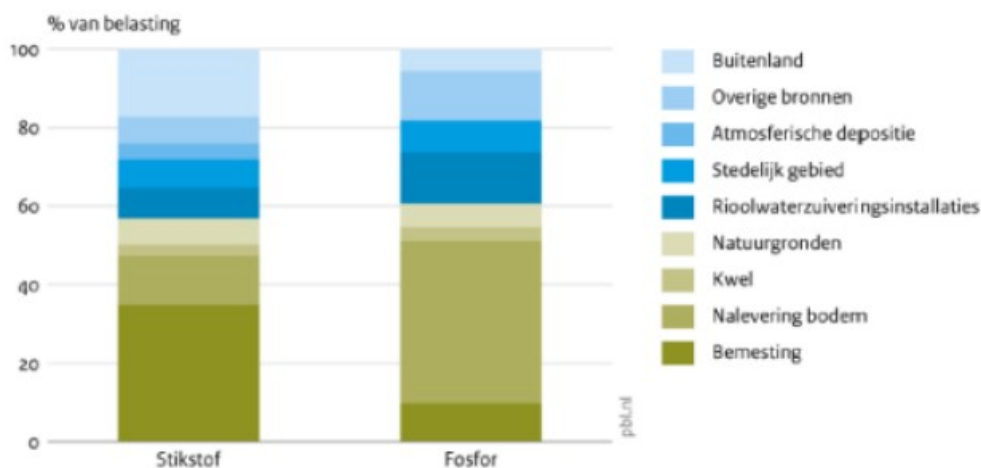
WATER EN BODEM

Nederland heeft zijn landschap eeuwenlang aangepast aan menselijke behoeften, zoals door het aanleggen van dijken en het droogmalen van polders. Dit heeft veel gebracht, maar door klimaatverandering en intensiever landgebruik bereiken we de grenzen van wat ons water- en bodemsysteem kan dragen. Bodemdaling, wateroverlast, verdroging en lage waterstanden vormen nu grote risico's, onder andere voor voedselproductie en natuur. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) richt zich daarom op een duurzame inrichting van het landelijk gebied, gebaseerd op de draagkracht van het water- en bodemsysteem. Hierbij zijn maatwerk en een integrale aanpak essentieel om toekomstige generaties te voorzien van voedsel en ecosysteemdiensten. Provincies moeten hierbij samenhangend en gebiedsgericht te werk gaan, rekening houdend met de effecten van klimaatverandering.

KADERRICHTLIJN WATER

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn uit 2000 die streeft naar een goede ecologische en chemische toestand van natuurlijke wateren en een goed ecologisch potentieel voor sterk veranderde en kunstmatige wateren in Nederland. Dit omvat zowel oppervlaktewater als grondwater, waarbij doelen zijn vastgesteld voor waterkwaliteit en kwantiteit. Uiterlijk in 2027 moeten alle noodzakelijke maatregelen zijn genomen om deze doelen te bereiken. Hoewel de waterkwaliteit in Nederland verbeterd is, voldoet bijna geen enkel waterlichaam volledig aan de KRW-normen, doordat één slechte score de hele beoordeling bepaalt. Het NPLG ondersteunt deze doelen met maatregelen gericht op waterkwaliteit, toekomstbestendige inrichting, en klimaatadaptatie in het landelijk gebied.

Voor de Kaderrichtlijn Water moet met betrekking tot het oppervlakte water naast de landbouw, ook belasting vanuit andere bronnen in beschouwing worden genomen. De onderstaande afbeelding is een beschrijving gebaseerd op de Nationale Analyse Waterkwaliteit.

KRW

2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen

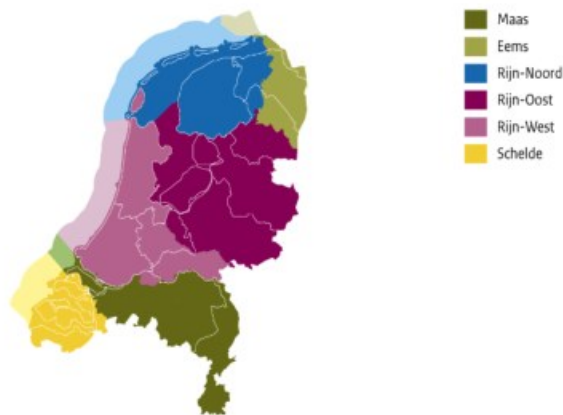
2027: Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.

2027: Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit leefomgeving (Bkl)

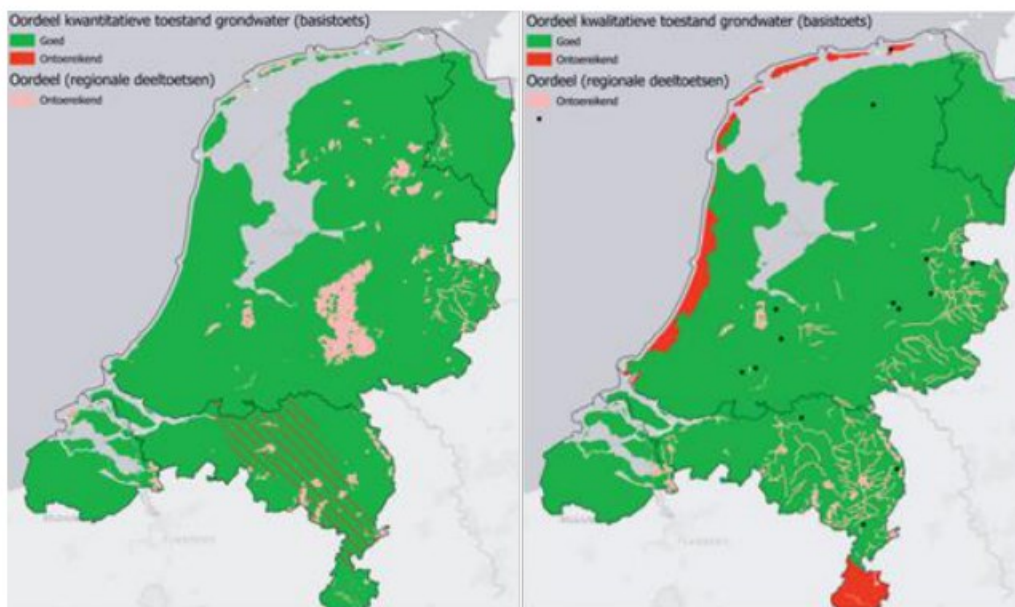
2027: voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal

De gemeente Eijsden-Margraten maakt deel uit van het stroomgebied van de Maas, dat samen met zijn zijrivieren, grondwateren, en overgangs- en kustwateren deel uitmaakt van het internationale stroomgebiedsdistrict (ISGD) van de Maas.

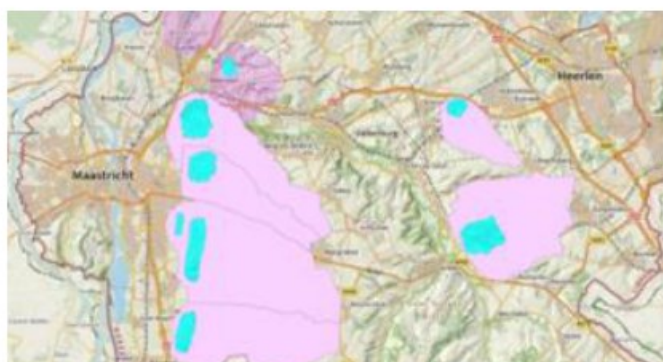
Deelstroomgebieden Kaderrichtlijn Water

Voor de kwalitatieve toestand van het grondwater voldoet de gemeente momenteel niet aan de norm.

Daarnaast beschikt Eijsden-Margraten over een grondwaterbeschermings- en waterwingebied. In Nederland vallen deze gebieden onder diverse wetten en regelgevingen die zijn ontworpen om de kwaliteit van het drinkwater te beschermen en te waarborgen.

Waterwingebieden
Grondwaterbeschermingsgebieden
Freatisch

KRW

2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen

2027: Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.

2027: Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)

2027: voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal

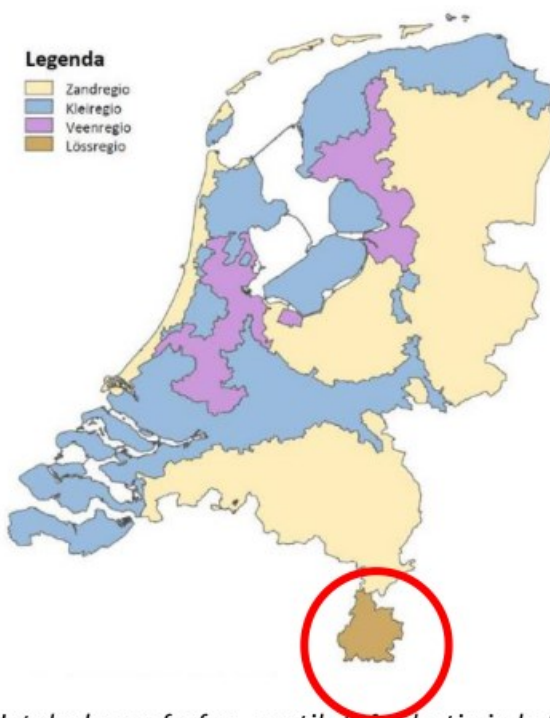
NUTRIËNTEN

KRW

De ecologische kwaliteit van water wordt sterk beïnvloed door de concentratie van nutriënten zoals stikstof (N) en fosfor (P). Volgens de Kaderrichtlijn Water (KRW) moeten deze concentraties tegen 2027 voldoen aan wettelijke normen voor zowel grond- als oppervlaktewater. Dit geldt ook voor drinkwaterbronnen. De verantwoordelijkheid voor het behalen van deze doelen ligt bij diverse sectoren, waaronder huishoudelijk afvalwaterbeheer en landbouw. Maatregelen zoals het verminderen van nitraatvervuiling en de invoering van bufferzones rond landbouwpercelen zijn essentieel. Provincies spelen een belangrijke rol in de gebiedsgerichte uitvoering van deze maatregelen, waarbij aandacht wordt besteed aan synergie met andere doelen, zoals natuurherstel en klimaatadaptatie, zonder de waterkwaliteit te verslechteren.

2027: Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen

De hoofdgrondsoort in de gemeente Eijsden-Margraten is löss.

Het doel voor fosfor- en stikstofreductie in het oppervlaktewater en voor nitraat in het bovenste grondwater verschilt per regio, zoals weergegeven in de onderstaande figuur. Voor het oppervlaktewater is de reductieopgave verdeeld over verschillende grondsoorten, waarbij het lössgebied opvalt. Voor nitraat in het grondwater ligt de grootste opgave vooral in zand- en lössgronden.

2027: Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.

2027: Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)

2027: voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebied-beheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
P oppervlaktewater	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje
N oppervlaktewater	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje
Nitraat grondwater	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje	oranje

groen – geen opgave
 rood – grote opgave
 oranje – beperkte opgave

Klimaat adaptatie

Klimaatverandering in Nederland leidt tot hogere temperaturen, meer extreme neerslag, drogere zomers, stijgende zeespiegel en verzilting. Het doel is om Nederland vanaf 2050 structureel minder kwetsbaar te maken voor deze veranderingen, met minimale schade en ontwrichting. Dit is vastgelegd in de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS) en gerelateerde plannen zoals de Deltaplannen en het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw. Tegen 2030 moeten landbouw- en natuursectoren voorbereid zijn om duurzaam om te gaan met de effecten van klimaatverandering. De aanpak omvat korte-, middellange-, en langetermijnstrategieën om zich aan te passen en toekomstbestendige maatregelen te nemen.

2050: Beleid, inrichting en beheer aangepast aan het veranderende klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken

Landbouw en landgebruik

Klimaatverandering heeft negatieve gevolgen voor de samenleving, waaronder landbouw, industrie en natuur. Nederland heeft zich verbonden aan internationale klimaatdoelen, zoals het Klimaatakkoord van Parijs, en streeft naar 55% reductie van broeikasgassen tegen 2030, met een ambitie van 60%. Dit vereist bijdragen van alle sectoren, inclusief landbouw en landgebruik, via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Ondanks deze inspanningen zal ook na 2030 verdere emissiereductie nodig blijven.

Landgebruik Landbouw

2030: Landelijke koolstof-vastlegging in minerale landbouwbodems van 0,5 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. basispad KEV 2021

2030: Landelijke emissie reductie-opgave broeikas-gassen voor de veehouderij en mestaan-wending in de akkerbouw van 5 Mton CO₂ eq.

Landbouwsector

De landbouwsector heeft een restemissiedoel van 17,9 Mton CO₂ eq in 2030 (zie tabel 2.6). Het nationale restemissiedoel voor landbouw omvat veehouderij, akkerbouw (incl. mestaanwending) en glastuinbouw. Het NPLG richt zich op de realisatie van de klimaatopgave voor veehouderij en akkerbouw. De klimaatopgave voor de glastuinbouw is *geen* onderdeel van het NPLG.

Tabel 2.6: Overzicht restemissiedoel klimaatopgave van landbouw en landgebruik

	Restemissiedoel voor 2030
Landbouw (incl. glastuinbouw)	17,9 Mton CO ₂ eq
Landbouw (excl. glastuinbouw)	13,6 Mton CO ₂ eq
Landgebruik	1,8 Mton CO ₂ eq

2030: Landelijke emissie-reductieopgave broeikasgassen van 1 Mton CO₂ eq. in veenweide

2030: Landelijke koolstof-vastlegging in bomen/bos/natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. emissies basispad KEV 2021

2030: landelijke methaan emissie-reductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO₂ eq. conform Global Methane Pledge (onder-deel van broeikas-gas-reductie 5 Mton)

Klimaatdoelen voor veehouderij en akkerbouw (incl. mestaanwending)

Hoewel de agrarische sector sinds 1990 de uitstoot van broeikasgassen heeft verminderd, is verdere reductie noodzakelijk om de klimaatdoelen voor 2030 te behalen. De veehouderij, verantwoordelijk voor veel methaanuitstoot, moet een belangrijke bijdrage leveren, met een doel van 13,6 Mton CO₂-equivalenten in 2030. Nederland streeft naar een 30% reductie van methaanuitstoot tegen 2030. Provincies hebben de taak om deze doelen regionaal te vertalen en te realiseren via gebiedsprogramma's, in samenwerking met het Rijk. Als de verwachte reductie via beleidsmaatregelen niet wordt gehaald, zullen aanvullende maatregelen nodig zijn.

Onderstaande tabel geeft een regionale verdeling van de emissiereductie broeikasgassen. De reductie per provincie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk en provincies en kan ingevuld worden met een combinatie van generiek beleid en een gebiedsgerichte aanpak.

Klimaatopgave per provincie Reductieopgave Mton CO₂ eq. tov KEV2021

Drenthe	0,3
Flevoland	0,1
Friesland	0,8
Gelderland	0,7
Groningen	0,3
Limburg	0,3
Noord-Brabant	0,8
Noord-Holland	0,3
Overijssel	0,7
Utrecht	0,3
Zeeland	0,1
Zuid-Holland	0,3
Nederland	5,0

Koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems

Koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems is cruciaal voor het realiseren van duurzame landbouw en milieudoelen. Het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL) streeft naar duurzaam beheer van alle landbouwbodems in 2030 en naar een jaarlijkse extra vastlegging van 0,5 Mton CO₂-equivalenten in deze bodems vanaf 2030, zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord. Deze doelen dragen bij aan bredere klimaat-, water- en biodiversiteitsdoelen en worden deels gerealiseerd via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

Onderstaande tabel geeft de regionale verdeling voor de koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems weer.

Provincie	Potentie koolstofvastlegging per provincie (% van nationaal doel)	Koolstofvastleggingsopgave per provincie (Mton CO ₂ eq / Jaar vanaf 2030)
Drenthe	5,9%	0,029
Flevoland	12,1%	0,061
Friesland	6,2%	0,031
Gelderland	10,8%	0,054
Groningen	6,0%	0,042
Limburg	5,9%	0,030
Noord-Brabant	17,2%	0,086
Noord-Holland	9,7%	0,049
Overijssel	7,9%	0,040
Utrecht	1,6%	0,008
Zeeland	8,4%	0,042
Zuid-Holland	5,7%	0,028
Nederland	100,0%	0,500

Landgebruik Landbouw

2030: Landelijke koolstof-vastlegging in minerale landbouwbodems van 0,5 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. basispad KEV 2021

2030: Landelijke emissie reductie-opgave broeikas-gassen voor de veehouderij en mestaan-wending in de akkerbouw van 5 Mton CO₂ eq.

2030: Landelijke emissie-reductieopgave broeikasgassen van 1 Mton CO₂ eq. in veenweide

2030: Landelijke koolstof-vastlegging in bomen/bos/natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO₂ eq. extra t.o.v. emissies basispad KEV 2021

2030: landelijke methaan emissie-reductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO₂ eq. conform Global Methane Pledge (onder-deel van broeikas-gas-reductie 5 Mton)

VIGEREND PROVINCIAAL BELEID

Provinciaal beleid vertaalt de Europese afspraken en richtlijnen, die via nationale wetgeving worden geïmplementeerd, naar een regionale context en zorgt voor een gecoördineerde en coherente aanpak van ruimtelijke vraagstukken op provinciaal niveau.

In dit hoofdstuk wordt de provinciale invulling weergegeven. Een belangrijk onderdeel hiervan is de provinciale omgevingsvisie, een strategisch document waarin de provincie haar langetermijndoelen en visie voor de fysieke leefomgeving vastlegt. Deze visie dient als kader voor provinciale beleidsvorming en besluitvorming, en biedt richting aan specifieke beleidsdocumenten en plannen, zoals de provinciale ruimtelijke verordening.

Daarnaast wordt de Regiovisie Zuid-Limburg besproken. Hoewel deze visie dezelfde hoofdstructuur volgt als andere regiovisies, wordt er in de thema's rekening gehouden met regionale verschillen. De regiovisies zijn in nauwe samenwerking met partners uit de regio's opgesteld en bevatten een eigen indeling voor de specifieke opgaven per regio.

Ook komt het Nationaal Landschap Zuid-Limburg aan bod. Dit landschap is ontstaan door de erkenning van de unieke landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het gebied, in combinatie met nationale beleidsvorming zoals vastgelegd in de Nota Ruimte.

PROVINCIALE OMGEVINGSVISE

De provinciale omgevingsvisie van Limburg is een strategisch document waarin de provincie haar langetermijnvisie en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving vastlegt. Deze visie omvat thema's zoals ruimtelijke ordening, infrastructuur, natuur, waterbeheer, landbouw, en klimaatadaptatie, afgestemd op de specifieke kenmerken en behoeften van Limburg.

Provinciale invulling van nationale doelen

De provinciale omgevingsvisie van Limburg vertaalt de nationale doelen naar de provinciale context, rekening houdend met lokale uitdagingen en kansen. De provincie heeft ruimte om eigen accenten te leggen en specifieke beleidsmaatregelen te ontwikkelen die passen bij de unieke omstandigheden van Limburg, zolang deze in lijn zijn met de doelen en richtlijnen van de NOVI.

Speerpunten

De omgevingsvisie van Limburg op het gebied van landbouw richt zich op een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van de agrarische sector, waarbij de nadruk ligt op het behoud en herstel van het landschap, de biodiversiteit en de waterkwaliteit. Belangrijke speerpunten zijn:

Duurzame Landbouw: De visie benadrukt de overgang naar kringlooplandbouw, waarbij de nadruk ligt op het sluiten van de kringlopen om de milieubelasting te verminderen. Hierbij speelt precisielandbouw een belangrijke rol.

Landschapsbeheer: Agrariërs worden gezien als belangrijke beheerders van het landschap. Ze dragen bij aan het behoud van de unieke landschappen van Limburg, inclusief het beheer van water, natuur en recreieroutes.

Regionale Samenwerking: Er wordt sterk ingezet op regionale en lokale productie, waarbij korte afzetlijnen en ketensamenwerking centraal staan. Dit versterkt de streekidentiteit en het culinaire erfgoed van de regio.

Adaptatie aan Klimaatverandering: De landbouw moet zich aanpassen aan klimaatverandering, onder andere door te investeren in klimaatadaptatieve maatregelen en het stimuleren van extensieve begrazing op kwetsbare terreinen zoals droogdalen en steile hellingen.

Indicatieve zoneringen

De provincie Limburg deelt het gebied in verschillende indicatieve zoneringen in, waarbij per zone de functie en hoofddoelen worden beschreven. Ontwikkelingen die voortkomen uit de bredere opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en uiteindelijk het Provinciaal Programma Landelijk Gebied, kunnen zo worden toegewezen aan specifieke zoneringstypen. Hiermee wordt een gerichte en effectieve toewijzing van functies en doelstellingen binnen de provincie mogelijk gemaakt, afgestemd op de regionale en nationale ruimtelijke opgaven.

Het toekomstbeeld voor Limburg kan worden gevangen in een indicatieve zonering. Die zonering bouwt voort op de 'tijdloze' karakteristiek van de ondergrond; de geomorfologie het watersysteem en de typering en ontwikkeling van het ruimtegebruik in deelgebieden binnen Limburg in de afgelopen decennia.

Algemene zoneringen

De provinciale omgevingsvisie heeft het landelijk areaal opgedeeld in algemene zoneringen. Een van de hoofdtypen landelijke gebieden geeft drie categorieën aan: groenblauwe mantel, natuurnetwerk Limburg (Inclusief Natura 2000 gebied) en het buitengebied.

Buitengebied

De hoger gelegen zandgronden in Noord en Midden-Limburg en de plateaugebieden van Zuid-Limburg vormen samen het zogenaamde buitengebied. Hier liggen transitieopgaven in verband met de problemen rond onder andere stikstof en fijnstof.

Het Buitengebied is het gebied binnen de provincie dat gelegen is buiten de bestaande bebouwde gebieden (stedelijk gebied, landelijke kern en bedrijventerreinen) en buiten het natuurnetwerk en groenblauwe mantel. De provinciale omgevingsvisie geeft aan dat de belangrijkste gebruiker en beheerder van het buitengebied is de land- en tuinbouw sector, voor het aanzien en de kwaliteit van ons cultuurlandschap en het leefklimaat.

Groenblauwe mantel

De Groenblauwe mantel is een samenvoeging van de vroegere Zilvergroene natuurzone en de Bronsgroene landschap zone. De gebieden liggen als een soort mantel tussen en om het natuurnetwerk Limburg heen. Het zijn gebieden waar we goede combinatiemogelijkheden zien voor duurzame vormen van land- en tuinbouw functies. In de Groenblauwe mantel blijft de grondgebonden landbouw de belangrijkste functie en is de agrarische sector tevens de belangrijkste beheerder. De provincie biedt mogelijkheden voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer die bijdragen aan de instandhouding en versterking voor landschappelijk kernkwaliteiten.

Natuurnetwerk

De Limburgse natuurgebieden, waaronder ook de Natura 2000-gebieden, vormen samen het Limburgse deel van het Natuurnetwerk. Binnen het Natuurnetwerk Limburg wordt ingezet op een goede kwaliteit en bescherming van de natuur met een bijzonder accent op bedreigde Limburgse dier- en plantensoorten.

Binnen het natuurnetwerk streeft de provincie naar behoud en beheer van de reeds aanwezige natuur, en de ontwikkeling van nieuwe natuur.

REGIOVISIE ZUID-LIMBURG

De regiovisie van Zuid-Limburg op het gebied van landbouw richt zich op een duurzame en toekomstbestendige ontwikkeling van het platteland. Hierbij staan een aantal speerpunten centraal:

Verduurzaming en Innovatie: De landbouwsector wordt gestimuleerd om duurzamer en efficiënter te worden, onder andere door middel van precisielandbouw, klimaatadaptieve maatregelen en kleinschalige, lokale voedselproductie. Dit past binnen een bredere strategie om de landbouw te vernieuwen en beter te integreren met de omliggende natuur en samenleving.

Landschapsbehoud en -ontwikkeling: Het unieke Zuid-Limburgse landschap, dat de status heeft van Nationaal Landschap, staat onder druk door onder andere toerisme en klimaatverandering. Er wordt actief gewerkt aan het behoud en de versterking van dit landschap door duurzame landbouwpraktijken te stimuleren die bijdragen aan de bescherming van natuur, water en biodiversiteit.

Gebiedsgerichte aanpak: Zuid-Limburg kent specifieke uitdagingen en kansen vanwege zijn ligging en diverse landschappen. Daarom wordt er een gebiedsgerichte aanpak gehanteerd waarin natuur, landbouw, en landschapsbeheer nauw op elkaar worden afgestemd. Hierbij spelen zowel regionale als grensoverschrijdende samenwerkingen een belangrijke rol.

Ondersteuning en samenwerking: Lokale gemeenschappen en agrarische ondernemers worden actief betrokken bij de transitie naar een duurzamere landbouw. Dit gebeurt onder meer via programma's zoals LEADER, die kleinschalige initiatieven van onderop ondersteunen.

Legenda

LANDSCHAP

- Landelijk gebied
- Plateaus
- Steilranden;
- Stedelijk gebied en landelijke kernen
- Dynamische stadlandzones
- Maas en Maasvallei
- Kanaal
- Beken en beekdalen
- Nationaal Landschap Zuid-Limburg
- Verblijfsrecreatie
- Dagtoerisme en thematische trekkers
- Routes (wandel/fiets/ruiter)

DUURZAME MOBILITEIT

- Internationaal OV-knooppunt
- Regionaal opstappunt
- Vervoer over water
- Snelfietsverbinding (indicatief)

REGIONALE CENTRA EN GROTE WERKLOCATIES

- Stedelijk centrum Maastricht
- Stedelijk centrum Sittard-Geleen
- Stedelijk centrum Heerlen
- Stedelijk centrum Aken
- Regionale (stads)centra
- Regionale werklocaties/bedrijventerreinen
- Haven
- Vliegveld
- Bereikbare steden
- Campus
- Regionale toeristische attracties

Toekomstvisie landbouw

De toekomstvisie voor landbouw in Zuid-Limburg benadrukt kleinschaligheid, klimaatadaptatie, precisielandbouw, en het sluiten van kringlopen om de biodiversiteit te herstellen. De focus ligt op regionale productie en circulaire ketens, waarbij agrariërs bijdragen aan landschapsbeheer, waterbeheer en recreatie. Gemengde bedrijven worden gestimuleerd, bijvoorbeeld met boerderijovernachtingen en workshops. Extensieve begrazing wordt bevorderd op droogdalen en steile hellingen, terwijl kringlooplandbouw op de plateaus de waterkwaliteit verbetert. Door een afname van agrariërs komt er veel agrarische bebouwing vrij, wat een aandachtspunt is voor toekomstige ontwikkelingen.

NATIONAAL LANDSCHAP ZUID-LIMBURG

Het Nationaal Landschap Zuid-Limburg is een uniek gebied in Nederland dat bekend staat om zijn heuvelachtige landschap, rijke cultuurhistorie en bijzondere biodiversiteit. Sinds 2005 heeft het gebied de status van Nationaal Landschap, wat betekent dat het landschap van nationaal belang is en extra bescherming geniet.

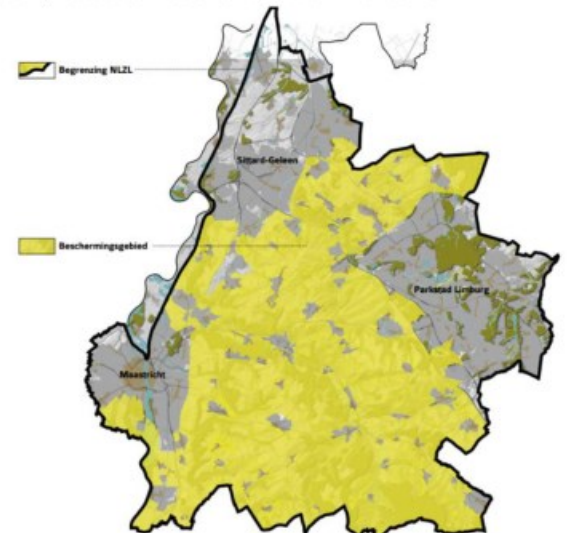
Kenmerkend voor Zuid-Limburg zijn de steile hellingen, droogdalen, karakteristieke vakwerkhuisen en hoogstamboomgaarden. Het landschap is het resultaat van eeuwenlange wisselwerking tussen mens en natuur, waarbij landbouw een belangrijke rol heeft gespeeld in het vormgeven van de omgeving.

Er wordt veel aandacht besteed aan het behoud en versterking van deze unieke landschapkenmerken. Dit gebeurt onder andere door duurzaam landbeheer, het ondersteunen van agrarische bedrijven die bijdragen aan het landschap, en het bevorderen van kleinschalige en natuurvriendelijke landbouwpraktijken. Ook speelt recreatie een belangrijke rol, aangezien het gebied jaarlijks miljoenen bezoekers trekt die komen genieten van het bijzondere landschap.

Het Zuid-Limburgse landschap is een dynamisch gebied dat continu verandert onder invloed van nieuwe maatschappelijke uitdagingen. Er liggen opgaven zoals het versterken van natuurgebieden, het aanpakken van wateroverlast, en het verbeteren van hoogwaterveiligheid in het Maasdal. Tegelijkertijd transformeert de landbouw naar schaalvergroting en verduurzaming, en streeft de verblijfsrecreatie naar hogere kwaliteit. **Om de landschappelijke kernkwaliteiten te beschermen en versterken bij deze ruimtelijke uitdagingen, biedt het "Handvat Kernkwaliteiten Nationaal Landschap Zuid-Limburg" praktische richtlijnen en suggesties**

Door deze eigenschappen is Zuid-Limburg een uniek stukje Nederland met een geheel eigen identiteit: 'ons eigen stukje buitenland'. Niet voor niets heeft dit gebied het predicaat Nationaal Landschap gekregen, een titel die alleen aan de meest bijzondere landschappen van Nederland gegeven wordt. Het karakter van dit landschap van plateau's, hellingen en dalen is samen te vatten in vier kernkwaliteiten: het reliëf, het groene karakter, het cultuurhistorisch erfgoed en het contrast tussen open en besloten (gebieden). In het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 hebben we de ambitie uitgesproken om dit vijfsterren-landschap met zijn kernkwaliteiten te behouden, te beheren, te ontwikkelen en te beleven. In de regio Zuid-Limburg werken Provincie, gemeenten, agrariërs, vrijwilligers- en natuurorganisaties intensief samen om deze ambitie te realiseren.

Het Nationaal Landschap Zuid-Limburg bestaat uit meerdere deelgebieden. De gemeente Eijsden-Margraten valt onder de deelgebieden Maasterras Gronsveld, Plateau van Margraten en het Geuldal.

Thematische opgaven in ruimtelijke ontwikkelingen, landbouw

Het Zuid-Limburgse landschap wordt gekenmerkt door een grondgebonden land- en tuinbouwsector met akkerbouw, melkveehouderij en fruitteelt, evenals de productie van streekproducten zoals wijn, stroop en kaas. Landbouw is de grootste grondgebruiker in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg (NLZL) en speelt een cruciale rol in het historische en huidige cultuurlandschap. Door schaalvergroting en verbreding van activiteiten, zoals recreatie, verandert het landschap. Nieuwe agrarische gebouwen moeten zorgvuldig worden ingepast om de landschappelijke kernkwaliteiten te behouden. Sloop van verouderde gebouwen kan bijdragen aan het behoud van deze kwaliteiten.

VIGEREND GEMEENTELIJK BELEID

In het volgende hoofdstuk wordt het gemeentelijk beleid besproken, dat de uitvoerende laag vormt binnen het bredere beleidslandschap. Hierbij vertaalt het gemeentelijk beleid nationale en provinciale kaders naar concrete acties en plannen op lokaal niveau. In deze context komt ook het bestuursakkoord aan bod. In dit akkoord leggen de betrokken partijen, zoals de coalitiepartijen, de belangrijkste beleidsdoelen en prioriteiten vast. Het bestuursakkoord verwijst tevens naar het manifest "Buitengewoon Buitengebied," een document dat richtinggevende uitspraken bevat voor het beheer en de ontwikkeling van ons buitengebied.

BESTUURSAKKOORD

Een bestuursakkoord van de gemeente is een formele overeenkomst die wordt gesloten tussen de partijen die deel uitmaken van het gemeentebestuur, meestal na gemeenteraadsverkiezingen. In dit akkoord leggen de betrokken partijen, zoals coalitiepartijen, de belangrijkste beleidsdoelen en prioriteiten vast voor de komende bestuursperiode, die doorgaans vier jaar duurt.

Het bestuursakkoord fungeert als een strategisch plan waarin wordt uiteengezet welke maatregelen en projecten de gemeente zal ondernemen, hoe middelen worden ingezet, en op welke manier de gemeente invulling geeft aan haar wettelijke taken en specifieke lokale behoeften. Het akkoord kan uiteenlopende onderwerpen bestrijken, zoals woningbouw, infrastructuur, duurzaamheid, veiligheid, sociale voorzieningen en economische ontwikkeling.

Dit bestuursakkoord geeft richting aan de ontwikkelingen die we nastreven. Het betreft een akkoord op hoofdlijnen, waarin de doelstellingen worden omschreven en wordt aangegeven welke resultaten we willen bereiken.

Het bestuursakkoord van Eijsden-Margraten richt zich op een toekomstgerichte investering in samenwerking met de inwoners, verdeeld over vijf programmalijnen: kwaliteit van leven; landbouw, landschap en plattelandseconomie; duurzaamheid en klimaatverandering; wonen en leefomgeving; en bestuur en dienstverlening. Deze programmalijnen vormen de koers voor de huidige bestuursperiode en benadrukken de unieke waarden van het buitengebied, gekenmerkt door fijschaligheid, diversiteit en cultuurhistorisch erfgoed.

Agrarische Sector: De visie streeft naar een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector in harmonie met milieu, natuur en landschap. De focus ligt op fijschaligheid, diversiteit, weidegronden en fruitteelt boven akkerland. Uitbreiding van bedrijven is toegestaan mits het duurzaam bijdraagt aan de gebiedskwaliteiten en noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering.

Actieplan Landbouw: Samen met de agrarische sector wordt een actieplan uitgewerkt binnen de kaders van het 'Buitengewoon Buitengebied' om de transformatie in de landbouw goed te begeleiden.

HET MANIFEST BUITENGEWOON BUITENGEBIED

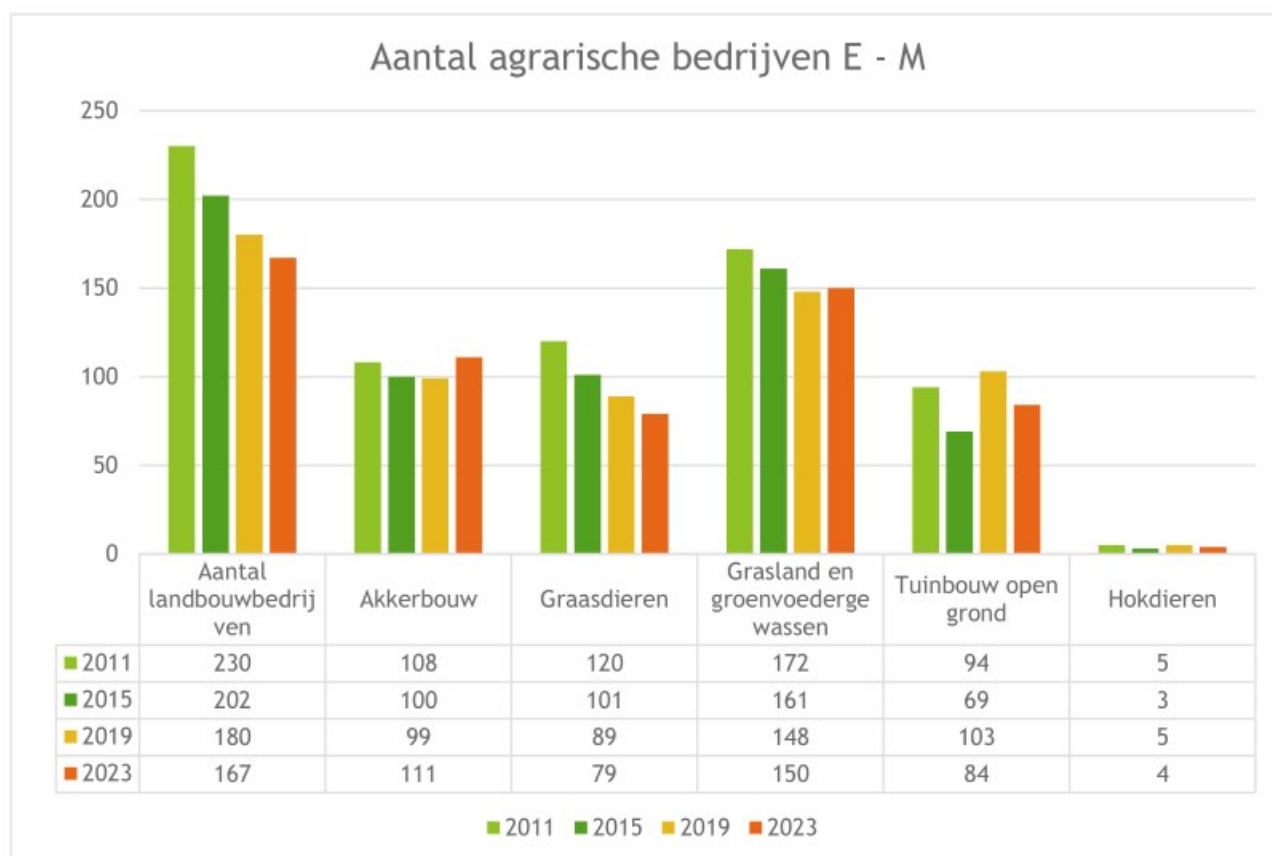
Dit document bevat richtinggevende uitspraken voor ons Buitengewoon Buitengebied. Het is tot stand gekomen mede op basis van een breed gesprek met de samenleving. De richtinggevende uitspraken worden door de gemeenteraad vastgelegd in een manifest en hebben de juridische status van beleidsuitspraken. Deze uitspraken worden verder uitgewerkt in de Omgevingsvisie (beleid) en vervolgens in het Omgevingsplan (juridisch instrumentarium).

We streven naar de uitbreiding van het groenblauwe landschappelijke raamwerk met meer authentieke landschapselementen en betere ecologische verbindingen, om ons kleinschalig landschap te versterken. Samen met overheden, stakeholders en stakeholders zoeken we naar nieuwe verdien- en financieringsmodellen om landschapsbeheer te waarborgen en biodiversiteit te vergroten. Minister [REDACTED] van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft in haar beleidsvisie aangegeven dat kringlooplandbouw in 2030 de norm moet worden. Dit houdt in dat er zo min mogelijk afval vrijkomt, de uitstoot van schadelijke stoffen laag is en grondstoffen en eindproducten efficiënt worden benut. Voor Eijsden-Margraten streven we naar een vitale, duurzame agrarische sector die in harmonie is met milieu, natuur en landschap en bijdraagt aan het behoud van de unieke waarden van de gemeente. De landbouwtransitie moet vanuit de sector zelf komen en gedragen worden door de samenleving, met voldoende zekerheid over toekomstige verdienmodellen en beschikbare kennis en voorbeelden. We streven naar een inclusieve lokale economie die waarde toevoegt aan de gemeenschap en zullen deze faciliteren, stimuleren en ondersteunen. Ketensamenwerking vereist samenwerking tussen producenten, verwerkers en consumenten. Als consumenten bereid zijn een meerprijs te betalen voor duurzamere producten, ontstaat er een afzetmarkt en wordt bijgedragen aan de verduurzaming van de landbouw en de slow food gedachte. De landbouwtransitie vraagt om experimenten, waarbij we samen met alle betrokken partijen zoeken naar kansen en door middel van pilots duidelijkheid krijgen over wat mogelijk is.

KENSCHETS EIJSDEN-MARGRATEN (E - M)

Landbouw is een breed en veelzijdig begrip dat een scala aan verschillende praktijken en activiteiten omvat, zoals de productie van voedsel, vezels, brandstoffen en andere gewassen door middel van bodembewerking, gewassenteelt en het fokken van dieren. In onze omgeving worden diverse vormen van landbouw beoefend. In dit hoofdstuk wordt de huidige samenstelling van de agrarische sector in Eijsden-Margraten besproken. Daarnaast wordt de huidige samenstelling van de agrarische sector vergeleken met die van tien jaar geleden. Er wordt ingegaan op de veranderingen in het buitengebied, de oorzaken hiervan, deze trendlijnen worden vergeleken met de verschuivingen in de agrarische sector op landelijk en provinciaal niveau.

Eijsden-Margraten, gelegen in het zuiden van de Nederlandse provincie Limburg, staat bekend om zijn rijke agrarische traditie. De bijzonder vruchtbare lössgrond, die nergens anders in Nederland voorkomt, zorgt ervoor dat er al 7000 jaar landbouw wordt bedreven in deze regio. Momenteel zijn er in Eijsden-Margraten 167 actieve landbouwbedrijven gevestigd, variërend van akkerbouw, vlees- en melkveehouderijen, paardenhouderijen, en hokdieren zoals kippen, tot fruitteelt. In totaal is 455.942 are in gebruik als cultuurgrond, wat neerkomt op 67% van de totale oppervlakte van de gemeente. Deze landbouwgronden spelen een cruciale rol in het beheer van open ruimtes in de regio.

aantal agrarische bedrijven E - M. De som van onderliggende delen kan groter zijn dan het totaal voor de hele groep, omdat bij een bedrijf meerdere activiteiten (houden van dieren, teelt van gewassen) kunnen voorkomen (zo'n bedrijf telt mee voor iedere afzonderlijke activiteit, maar slechts eenmaal in het totaal).

AKKERBOUW

Akkerbouw speelt een cruciale rol in onze gemeente door bij te dragen aan de lokale economie en voedselvoorziening. Het verbouwen van gewassen biedt verschillende voordelen, zoals werkgelegenheid, economische groei en de productie van lokaal voedsel. Bovendien kan goed beheerde akkerbouw bijdragen aan landschapsbeheer en duurzaamheid.

Definitie Akkerbouw

Akkerbouw is een vorm van landbouw waarbij gewassen worden verbouwd op grote akkers. Het omvat de teelt van gewassen die voornamelijk worden gebruikt voor voedsel, veevoer, industriële grondstoffen en brandstof. Typische akkerbouwgewassen zijn granen (zoals tarwe, gerst en maïs), aardappelen, suikerbieten en koolzaad. Akkerbouw vereist vaak grote stukken land en maakt gebruik van mechanisatie en moderne landbouwtechnieken voor zaaien, oogsten en verwerken.

Bedrijfsvoeringsmethoden

Binnen de akkerbouw wordt vaak gesproken over verschillende vormen van bedrijfsvoering, waaronder intensieve landbouw, extensieve landbouw, biologische akkerbouw, natuur inclusieve akkerbouw en kringloopakkerbouw. Deze termen hebben geen eenduidige definitie, maar geven wel inzicht in de verschillende benaderingen binnen de sector.

Intensieve Akkerbouw:

Bij intensieve akkerbouw wordt gebruikgemaakt van een hoge input van kunstmest, gewasbeschermingsmiddelen en mechanisatie om maximale opbrengsten te behalen. Dit leidt tot hogere productiviteit en efficiëntie, mede door het gebruik van geavanceerde technologieën zoals precisielandbouw. Hoewel dit type landbouw zeer productief kan zijn, gaat het vaak gepaard met een hogere milieubelasting en het risico op bodemuitputting.

Extensieve Akkerbouw:

Extensieve akkerbouw kenmerkt zich door een minder intensieve inzet van middelen, grondbewerking en bemesting. Dit resulteert vaak in een lagere opbrengst per hectare, zoals bijvoorbeeld de teelt van aardappelen of granen op minder intensief bewerkte velden. Extensieve landbouw heeft doorgaans een lagere milieubelasting en bevordert het behoud van biodiversiteit, maar kan ook leiden tot opbrengstverliezen en minder efficiëntie.

Biologische Akkerbouw:

Biologische akkerbouw maakt gebruik van natuurlijke meststoffen en biologische gewasbescherming, zonder synthetische chemicaliën. Deze duurzame vorm van akkerbouw, die wordt gecontroleerd door de onafhankelijke organisatie Skal, zorgt voor minder milieubelasting en een betere bodemgezondheid. Biologische akkerbouw gaat echter vaak gepaard met lagere opbrengsten en hogere arbeidskosten.

Natuur Inclusieve Akkerbouw:

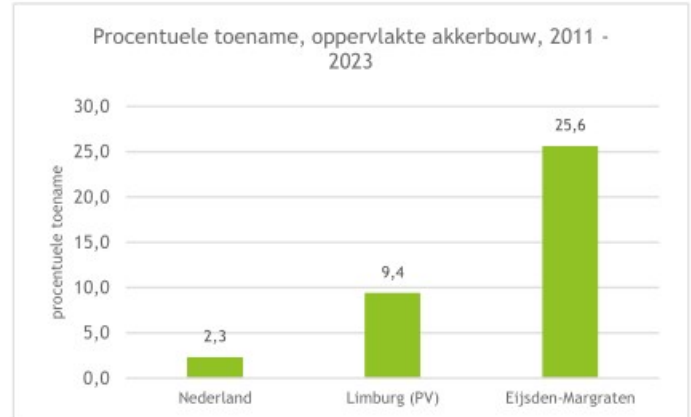
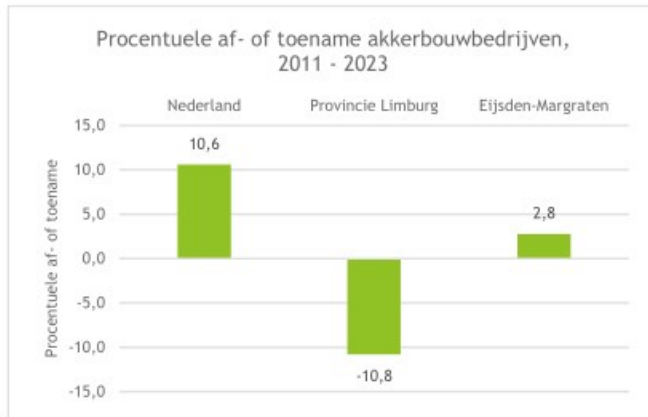
Natuur inclusieve akkerbouw integreert natuurbeheer in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld door het aanleggen van bloemstroken en het behoud van landschapselementen zoals heggen en houtwallen. Deze aanpak bevordert de biodiversiteit en draagt bij aan het behoud van het landschap.

Kringloopakkerbouw:

Kringloopakkerbouw is een landbouwsysteem dat gericht is op het sluiten van de nutriënten- en materiaalkringlopen binnen het landbouwbedrijf of tussen landbouwbedrijven. Het doel is om afval en verliezen te minimaliseren en het gebruik van externe inputs te verminderen, wat bijdraagt aan een duurzamer landbouwsysteem.

INVENTARISATIE AKKERBOUW EIJSDEN-MARGRATEN

De Zuid-Limburgse löss is een zeer vruchtbare grondsoort, en in combinatie met ons gematigde zeeklimaat creëert dit ideale groeiomstandigheden voor diverse gewassen. Het aantal akkerbouwbedrijven in Eijsden-Margraten is de afgelopen decennia gestegen van 108 naar 111. De oppervlakte van de akkerbouw is gestegen met 25,6 procent.

Vanaf 2011 zien we zowel landelijk als in de gemeente Eijsden-Margraten een stijging in het aantal akkerbouwbedrijven. In tegenstelling tot de provinciale trend, waar het aantal bedrijven procentueel is gedaald, is er in Eijsden-Margraten sprake van een toename. De grootste groei voor akkerbouwbedrijven in Nederland vond plaats in 2021, met een tweede groeipek in 2023, die ook in Eijsden-Margraten merkbaar is. Als we specifiek naar de provincie Limburg kijken, zien we eveneens een groei vanaf 2021.

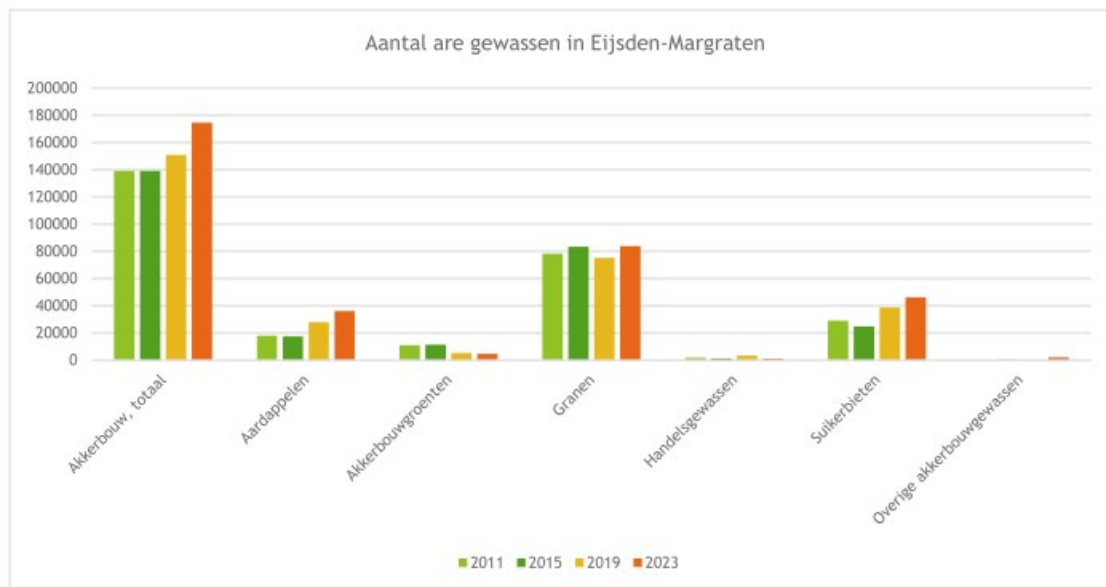
De vruchtbare lössgronden in Eijsden-Margraten maken het gebied bijzonder geschikt voor de teelt van bijna elk gewas, vooral in vergelijking met de zandgronden in Noord-Limburg. Andere mogelijke oorzaken van deze groei zijn het einde van de coronacrisis, waardoor fastfoodketens en andere horecagelegenheden weer opengingen, en de landelijke opkoopregeling voor veehouderijen, waardoor sommige agrariërs zijn overgestapt naar akkerbouw.

Ondanks de fluctuatie in het aantal akkerbouwbedrijven zien we dat het totale areaal van akkerbouwgrond is toegenomen. Dit duidt op schaalvergroting van de bedrijven, wat betekent dat de gemiddelde oppervlakte per akkerbouwbedrijf in de afgelopen 10 jaar is toegenomen. Dit impliceert echter niet noodzakelijk dat de percelen zelf groter zijn geworden. Hoewel er op bedrijfsniveau sprake is van schaalvergroting, kunnen we niet met zekerheid zeggen dat er ook een duidelijke schaalvergroting heeft plaatsgevonden in de oppervlakte-indeling van ons buitengebied.

Gewassen

Akkerbouwers verbouwen vaak meerdere gewassen, een vruchtwisselingschema. Een rotatieschema voor een akkerbouwer is een plan voor het afwisselen van gewassen op verschillende percelen over meerdere jaren. Dit schema helpt om de bodemvruchtbaarheid te behouden, ziektedruk te verminderen, en de landbouwproductie te optimaliseren.

Wanneer we kijken naar het bouwplan van Eijsden-Margraten, zien we dat ongeveer 45 procent van het totale areaal wordt gebruikt voor de teelt van graan. Daarnaast is er een verdubbeling te zien in het areaal dat wordt gebruikt voor aardappelteelt, en ook suikerbieten winnen steeds meer aan populariteit.

De toename van het graanareaal in 2022 is te verklaren door de sterk gestegen graanprijzen in de eerste helft van dat jaar. Deze prijsstijgingen werden veroorzaakt door een wereldwijde grote vraag naar tarwe, beperkte voorraden en de oorlog in Oekraïne. Daarnaast is ook het areaal voor consumptieaardappelen in 2022 flink toegenomen. In 2021 was er door de coronacrisis een terugval. Na een dieptepunt in de prijs van consumptieaardappelen halverwege 2020, als gevolg van de coronacrisis, steeg de prijs weer onder invloed van de grote vraag naar aardappelproducten na het heropenen van horeca en fastfoodrestaurants.

Het areaal voor suikerbieten is in 2022 eveneens toegenomen. Cosun heeft voor 2023 een toewijzing vastgesteld op 108%, wat de hoeveelheid bieten betreft die mogen worden geleverd. Deze hogere toewijzing is het resultaat van gunstige ontwikkelingen in de suikermarkt en het op peil houden van de voorraden.

De toename van het aardappelareaal kan verklaard worden door verschillende factoren. De vraag naar aardappelen blijft hoog, zowel voor directe consumptie als voor verwerking in producten zoals frieten en chips. Dit maakt aardappelteelt financieel aantrekkelijk voor boeren. Aardappelen hebben een stabiele markt en bieden vaak betere contractprijzen en rendementen dan sommige andere gewassen.

Akkerbouwers kunnen een vruchtwisselingschema volgen waarbij ze verschillende gewassen afwisselen en toch een aanzienlijk deel van hun areaal aan graan toewijden.

Granen hebben een minder intensieve invloed op de bodem vergeleken met aardappelen. Ze helpen bij het verbeteren van de bodemstructuur en zijn goed voor onkruidbeheer. Ook kan graan opgenomen worden in een rotatieschema als rustgewas bijvoorbeeld na aardappelen.

Voorbeeld bouwplan

Jaar	gewas	eigenschappen
1	aardappelen	aardappelen zijn een intensief gewas dat veel voedingsstoffen uit de bodem haalt. Na de oogst kan de akkerbouwer groenbemesters inzaaien om de bodemstructuur te verbeteren en stikstof aan te vullen.
2	Granen	granen helpen bij het verbeteren van de bodemstructuur en onkruidbeheer. Ze gebruiken minder voedingsstoffen in vergelijking met aardappelen
3	Peulvruchten	peulvruchten zijn vlinderbloemigen, ze hebben de unieke eigenschap dat ze stikstof uit de lucht kunnen binden en in de bodem kunnen opslaan, wat de bodemvruchtbaarheid verbetert voor toekomstige gewassen.
4	Suikerbieten	suikerbieten hebben diepe wortels die de bodem losmaken en de bodemstructuur verbeteren. Ze helpen ook bij het breken van ziektecycli.

GRAASDIEREN

In de gemeente Eijsden-Margraten zijn van de 167 actieve landbouwbedrijven er 79 die zich bezighouden met het houden van graasdieren. De meeste van deze bedrijven houden rundvee, dat onderverdeeld kan worden in melkveehouderij en vleesveehouderij. Daarnaast worden er ook schapen, paarden en pony's gehouden. Zuid-Limburg heeft van oudsher een sterke rundveesector, wat deels te danken is aan de aanwezigheid van grasland op de hellingen in deze regio.

Definitie en Uitleg van Graasdierhouderij

Graasdieren:

De term "graasdierhouderij" verwijst naar een landbouwpraktijk waarbij dieren, zoals koeien, schapen, geiten en paarden, worden gehouden voor de productie van melk, vlees, wol of andere producten.

Melkveehouderij:

Melkveehouderij is een vorm van veeteelt waarbij koeien worden gehouden voor de productie van melk en melkproducten, zoals kaas, yoghurt en boter. De koeien worden gemolken, vaak met behulp van geautomatiseerde melksystemen, en de melk wordt vervolgens verwerkt en verkocht.

Vleesveehouderij:

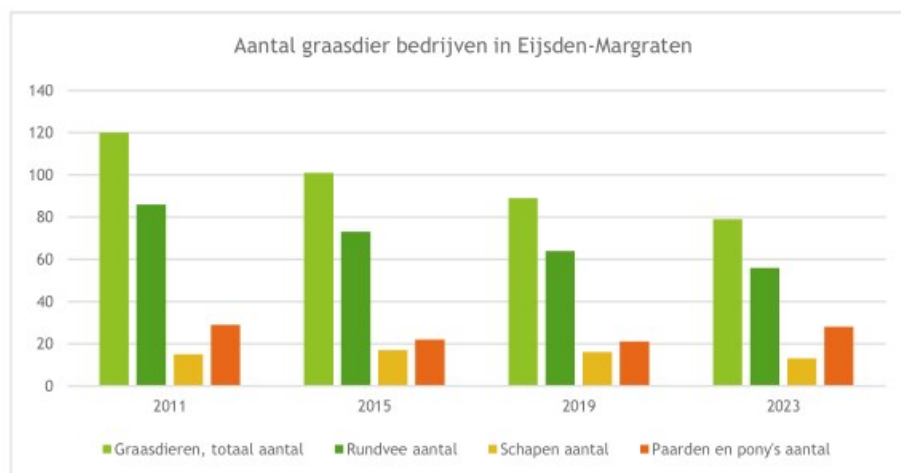
Vleesveehouderij betreft het houden van runderen specifiek voor vleesproductie. Deze dieren worden gefokt en grootgebracht om uiteindelijk te worden geslacht voor hun vlees.

Schapenhouderij:

De schapenhouderij is een vorm van veeteelt waarbij schapen worden gehouden voor verschillende doeleinden, zoals vleesproductie (lam en schapenvlees), melkproductie, wol en huiden.

Paardenhouderij:

In Eijsden-Margraten is paardenhouderij een gespecialiseerde vorm van veeteelt waarbij paarden worden gefokt, gehouden en getraind voor diverse doeleinden, waaronder sport, recreatie en werk.

aantal graasdieren bedrijven in Eijsden-Margraten: De som van onderliggende delen kan groter zijn dan het totaal voor de hele groep, omdat bij een bedrijf meerdere activiteiten (houden van dieren, teelt van gewassen) kunnen voorkomen (zo'n bedrijf telt mee voor iedere afzonderlijke activiteit, maar slechts eenmaal in het totaal). Het bovenstaande figuur toont duidelijk een afname in de rundveehouderij. In de inventarisatie van melkvee in Eijsden-Margraten wordt hier verder op ingegaan.

Bedrijfsvoeringen in de Graasdierhouderij

Wanneer we spreken over intensieve of extensieve graasdierhouderij, verwijzen we naar de manier waarop de dieren worden gehouden, de hoeveelheid input en middelen die worden gebruikt, en de impact op het milieu.

Intensieve Veehouderij:

Intensieve veehouderij verwijst naar een landbouwproductiesysteem dat vooral gericht is op het maximaliseren van de opbrengst per hectare landbouwgrond. Dit type veehouderij, vaak niet-grondgebonden, omvat onder andere pluimveehouderijen en varkenshouderijen, die geen eigen landbouwgrond hebben voor het verbouwen van diervoer. Bij intensievere graasdierhouderij wordt een hoge veedichtheid gehanteerd, waarbij veel dieren per hectare worden gehouden. Er is een hoog gebruik van ingekochte diervoeders, speciaal samengesteld om de groei en productie te maximaliseren. Hoewel dit leidt tot hogere productie en efficiëntie, gaat het vaak gepaard met een grotere impact op het milieu door het gebruik van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en een hoge mestproductie.

Extensieve Veehouderij:

In de extensieve veehouderij eten de dieren voornamelijk het voer dat op de eigen grond van het bedrijf wordt verbouwd, zoals gras voor grazende dieren zoals koeien, schapen of geiten. Deze vorm van veehouderij is grondgebonden, wat betekent dat de mest van de dieren wordt gebruikt voor de eigen landbouwgrond. Extensievere graasdierhouderij kenmerkt zich door een lagere veedichtheid, waarbij minder dieren per hectare worden gehouden. Hierdoor is deze vorm van veehouderij minder afhankelijk van ingekochte diervoeders en heeft het een lagere impact op het milieu door minder gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Hoewel de productie per hectare en per dier lager is, draagt deze aanpak bij aan een duurzamer landbouwsysteem.

Biologische Veehouderij:

Biologische veehouderij is gericht op het vermijden van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Bedrijven die zich hiermee bezighouden, zijn gecertificeerd door SKAL en voeren hun dieren met biologisch voer. De dieren hebben toegang tot weidegang, en de nadruk ligt op dierenwelzijn, duurzame praktijken en gesloten kringlopen.

Natuurinclusieve Veehouderij:

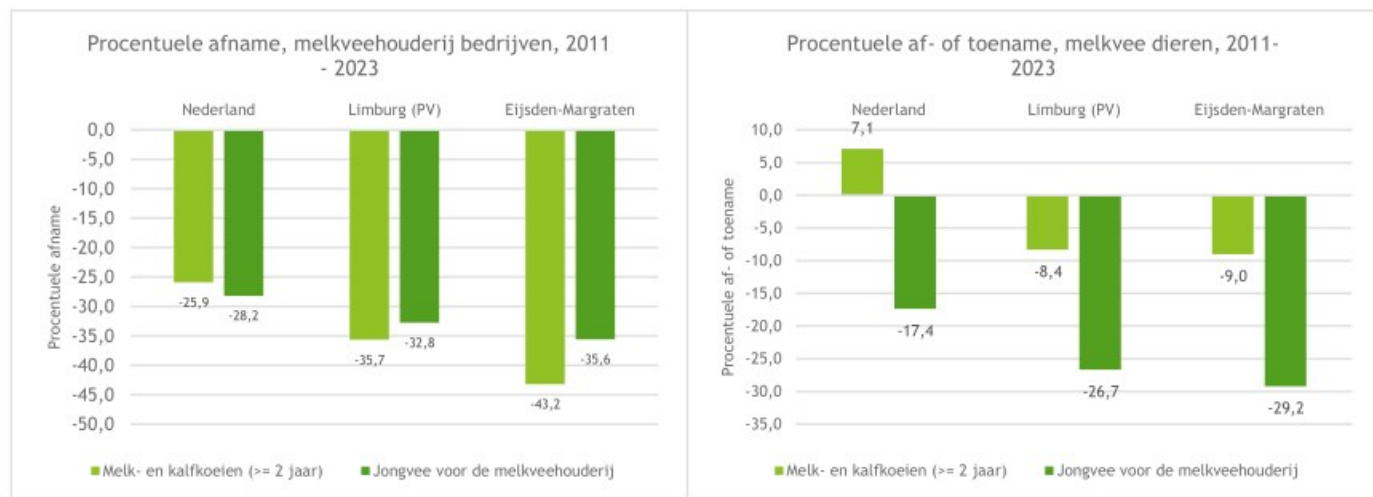
Natuurinclusieve veehouderij integreert landbouwpraktijken met natuurbeheer om een balans te vinden tussen landbouwproductie en het behoud van natuurlijke ecosystemen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat er aandacht wordt besteed aan het behoud van biodiversiteit en het onderhouden van landschapselementen zoals heggen en houtwallen.

Kringloop Veehouderij:

Kringloopveehouderij is een duurzaam landbouwsysteem waarbij verschillende onderdelen van de boerderij zoveel mogelijk met elkaar worden verbonden om natuurlijke kringlopen te sluiten. Dit systeem minimaliseert afval en verliezen en vermindert het gebruik van externe inputs, wat bijdraagt aan een duurzamer landbouwsysteem.

INVENTARISATIE MELKVEE EIJSDEN - MARGRATEN

In Eijsden - Margraten is het aantal melkveebedrijven, zowel voor jongvee als oudvee, is afgenomen. Ook de veestapel voor jongvee en oudvee is verminderd. De afname van de veestapel is echter minder groot dan die van de bedrijven zelf, wat wijst op een trend van schaalvergroting en consolidatie in de melkveehouderij. Daarnaast is de afname bij jongvee groter dan bij oudvee. De vermindering van het aantal bedrijven, de veestapel en het jongvee kan meerdere oorzaken hebben.

Een veehouderij houdt een groep jonge vrouwelijke kalveren en pinken die bedoeld zijn om uiteindelijk melkkoeien te worden. Deze dieren worden op jonge leeftijd grootgebracht, gevoed en verzorgd totdat ze oud genoeg zijn om zelf melk te produceren. Een kalf begint pas na twee jaar met melkproductie.

Fosfaatregels en hun invloed op de melkveehouderij

Tot 2015 was het melkquotum van kracht, dat de maximale hoeveelheid melk bepaalde die een boer per jaar mocht produceren zonder extra heffingen. Het doel was om de melkproductie te beperken om zo een melkoverschot te voorkomen, wat de prijzen zou drukken en de markt zou verstoren. In 2015 werd het melkquotum afgeschaft omdat de EU de melkmarkt wilde liberaliseren en concurrerder wilde maken op de wereldmarkt.

Na de afschaffing van het melkquotum waren boeren niet langer beperkt door een productieplafond, wat leidde tot een toename van de melkproductie. De uitbreiding van de melkveestapel leidde tot een toename van mestproductie, wat een probleem werd vanwege de fosfaatuitstoot. Daarom werd een systeem van fosfaatrechten ingevoerd om de hoeveelheid fosfaat die door de veehouderij wordt geproduceerd te reguleren. Een veehouderij krijgt een bepaalde hoeveelheid fosfaatrechten toegewezen, die de maximale hoeveelheid fosfaatuitstoot bepaalt. De rechten zijn gebaseerd op het aantal en de soort dieren die ze houden.

Gevolgen

Veel boeren moesten hun veestapel verkleinen om binnen hun fosfaatrechten te blijven, wat leidde tot een daling van het aantal dieren, voornamelijk jongvee. Om de melkproductie en daarmee het inkomen te behouden, gaven veehouders vaak prioriteit aan hun volwassen koeien (die direct melk produceren) boven jongvee. De fosfaatrechten zijn namelijk gebaseerd op het aantal koeien.

Stoppende bedrijven

Stoppende bedrijven verkopen hun koeien vaak eerst, omdat oudere koeien direct economisch verschil kunnen maken, terwijl jongvee duurder is om groot te brengen.

Fosfaatrechten voor melkkoeien en vleeskoeien

Melkkoeien en vleeskoeien hebben verschillende fosfaatrechten vanwege hun verschillende productieprofielen en milieueffecten. Melkkoeien hebben doorgaans een hogere fosfaat- en stikstofuitstoot per dier vanwege de intensieve aard van melkproductie en de hogere voeropname. Vleeskoeien hebben lagere fosfaat- en stikstofuitstoot per dier, wat resulteert in andere normen en reguleringen voor fosfaatrechten.

Het wegvallen van derogatie

In recente jaren heeft de Europese Commissie besloten om de derogatie voor Nederland in nutriënt verontreinigde gebieden niet langer te verlengen. Dit besluit heeft ingrijpende gevolgen voor de Nederlandse landbouw, met name voor de intensieve veehouderij en akkerbouw. Zonder derogatie moeten boeren zich houden aan de standaardlimiet van 170 kg stikstof per hectare per jaar. Dit betekent dat zij minder dierlijke mest kunnen gebruiken op hun land.

Door de beperkingen ontstaat er een mestoverschot, aangezien de hoeveelheid mest die geproduceerd wordt door de veestapel niet in dezelfde mate op het land kan worden uitgereden. Dit leidt tot logistieke en opslagproblemen. Boeren moeten nu mogelijk extra kosten maken voor mestverwerking, transport en de aankoop van kunstmest om de nutriëntenbalans op hun land te behouden. Dit kan hun financiële positie verzwakken.

GRASLAND EN GROENVOEDERGEWASSEN

In de gemeente Eijsden-Margraten spelen grasland en groenvoedergewassen een cruciale rol in het ondersteunen van zowel de biodiversiteit als de lokale landbouw. Deze gewassen dienen niet alleen als vers plantaardig veevoer, maar dragen ook bij aan het behoud van het ecosysteem door het bieden van een natuurlijke habitat voor verschillende plant- en diersoorten en het verbeteren van de bodemkwaliteit. Graslanden helpen daarnaast bij het vasthouden van water, wat de risico's van overstromingen en erosie vermindert, en spelen een belangrijke rol in het vastleggen van koolstof, wat bijdraagt aan klimaatmitigatie. In de volgende tekst wordt dieper ingegaan op de verschillende vormen van grasland en groenvoedergewassen die in onze gemeente worden gebruikt, en hun betekenis voor de veeteelt en het milieu.

Blijvend Grasland:

Dit betreft grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, die voor ten minste vijf jaar niet in de vruchtwisseling is opgenomen.

Natuurlijk Grasland:

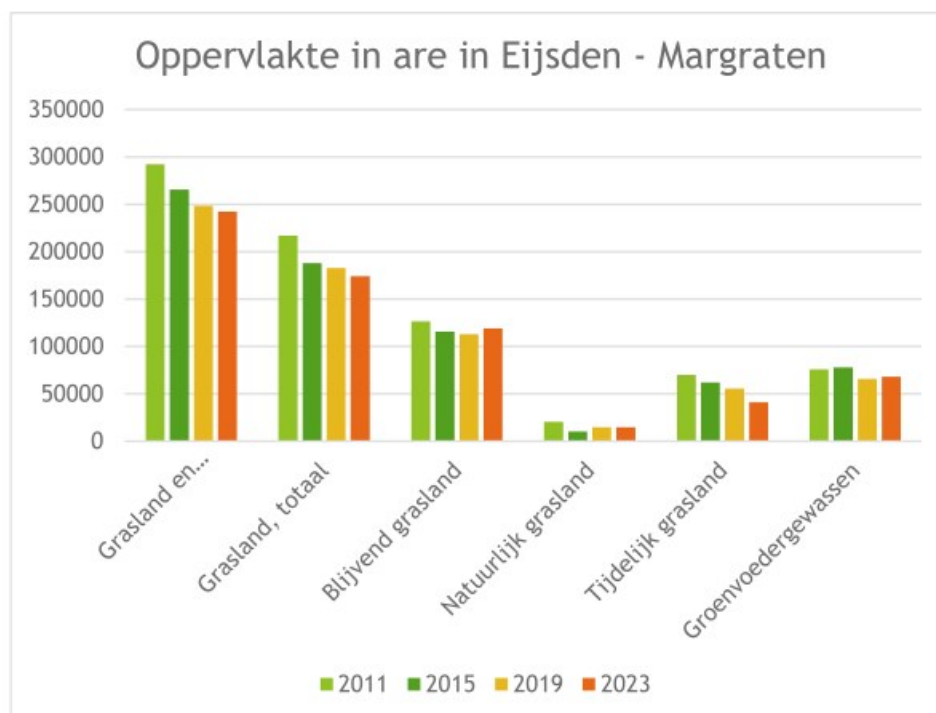
Dit is grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, waarbij de opbrengst beperkt blijft tot maximaal vijf ton droge stof per hectare per jaar. Het beheer is gedurende meerdere jaren niet gericht op verhoging of handhaving van landbouwkundige productie, zoals door bemesting, drainage of onkruidbestrijding.

Tijdelijk Grasland:

Grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, die minder dan vijf jaar niet in de vruchtwisseling is opgenomen.

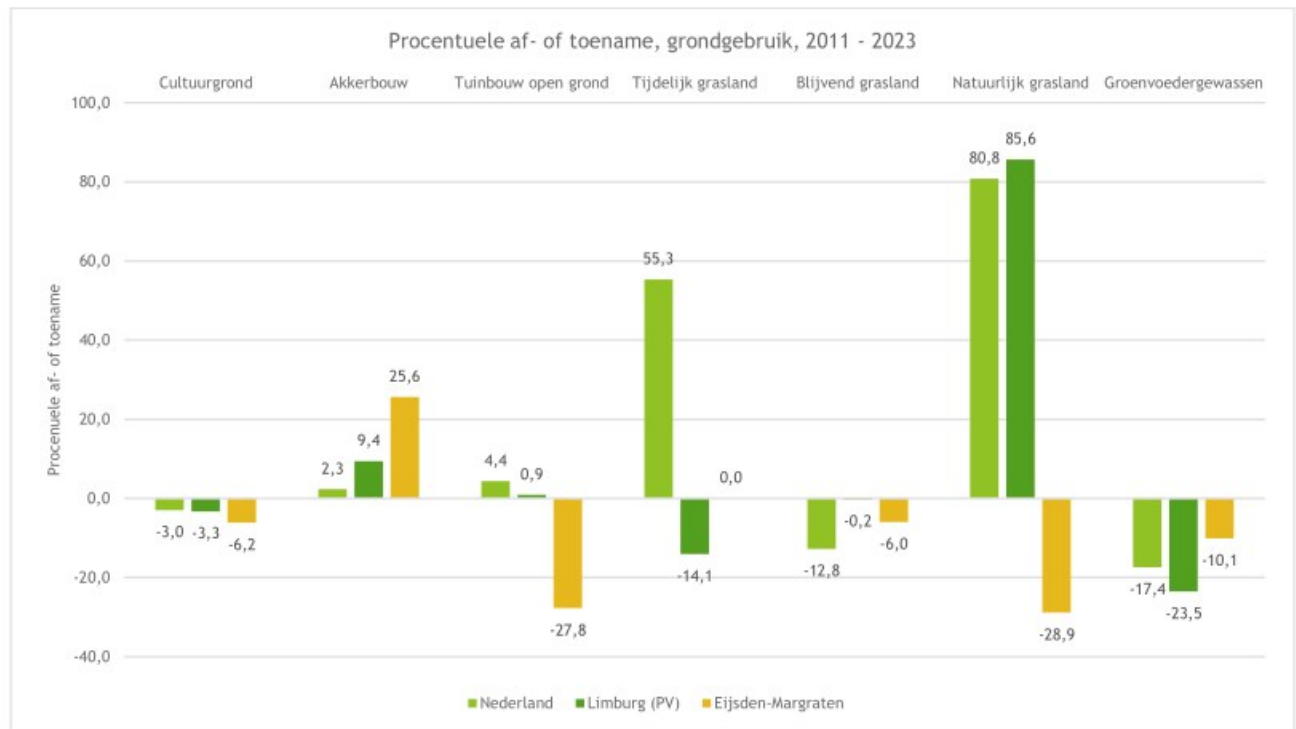
Groenvoedergewassen:

Dit zijn gewassen die specifiek worden geteeld om als vers voer voor vee te dienen. Ze worden vaak geoogst en direct aan het vee gevoerd of ingekuild voor later gebruik. Belangrijke groenvoedergewassen zijn luzerne, snijmaïs en voederbieten. Deze gewassen vormen een essentieel onderdeel van de veevoeding en zijn onmisbaar voor een duurzame en lokaal verankerde landbouw

GRONDGEBRUIK

Zoals eerder besproken, zien we een verschuiving in het grondgebruik in Eijsden-Margraten. Het areaal cultuurgrond neemt af, terwijl het akkerbouwareaal toeneemt. Ook de open teelten in de tuinbouw, waaronder de fruitteelt, laten een aanzienlijke daling zien. De afname van groenvoedergewassen en graslanden kan meerdere oorzaken hebben.

Verdwijnen van grasland als gevolg van wegvallen derogatie

Beperkingen op Mestgebruik

Zonder derogatie moeten boeren zich houden aan de standaardlimiet van 170 kg stikstof per hectare per jaar. Voorheen mochten boeren met derogatie meer dierlijke mest uitrijden op hun graslanden, wat hen in staat stelde om hogere veedichtheden te handhaven en de graslanden intensiever te benutten.

Met de nieuwe limieten kunnen boeren minder mest op hun graslanden gebruiken. Dit leidt tot een mestoverschot omdat de hoeveelheid mest die door de veestapel wordt geproduceerd niet volledig kan worden gebruikt. Hierdoor worden boeren gedwongen om alternatieve manieren te vinden om hun mest te verwerken, wat extra kosten met zich meebrengt.

De hogere kosten voor mestverwerking en de beperkingen op mestgebruik maken grasland minder economisch aantrekkelijk. Boeren kunnen besluiten om grasland om te zetten naar andere vormen van landgebruik, zoals akkerbouw, die economisch voordeliger kunnen zijn onder de nieuwe regels.

Afname van Intensieve Veeteelt

Boeren moeten mogelijk hun veestapel verkleinen om binnen de nieuwe stikstoflimieten te blijven. Dit vermindert de behoefte aan grasland, aangezien minder dieren minder voer nodig hebben. Vooral tijdelijk grasland, dat vaak gebruikt wordt voor jongvee en intensieve voederproductie, kan hierdoor verdwijnen.

Stoppende veehouderijen

Veehouderijen hebben een graslandverplichting per dier, waarbij deze verplichting wordt berekend op basis van de Grootvee-eenheid (GVE). Een GVE is een standaardmaat die wordt gebruikt om de hoeveelheid vee op een boerderij te vergelijken, ongeacht het type of de grootte van de dieren. Dit

concept is ontwikkeld om een uniforme maatstaf te creëren voor het berekenen van de milieubelasting, zoals mestproductie en stikstofuitstoot, en voor het vaststellen van de veedichtheid op een bedrijf. Voorbeelden van GVE zijn: een melkkoe staat gelijk aan 1 GVE, net als een volwassen paard, terwijl een volwassen varken of schaap minder dan 1 GVE vertegenwoordigt.

De GVE wordt gebruikt bij het toepassen van regelgeving, zoals de Meststoffenwet, en bij het bepalen van subsidies of milieuvergunningen voor veehouderijen. Het aantal GVE's op een boerderij bepaalt bijvoorbeeld de toegestane mestproductie en de benodigde ruimte per dier in de stallen. Daarnaast moeten veehouderijen een bepaald percentage van hun grond als grasland behouden, een verplichting die bekendstaat als de "graslandverplichting" of "permanente graslandverplichting," en die onderdeel is van de vergroeningseisen onder het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie.

Als deze bedrijven stoppen of de veestapel afneemt, verliest het grasland zijn economische functie en kan het worden omgezet naar akkerbouw.

TUINBOUW OPENGROND

De gemeente Eijsden-Margraten kent een diverse en bloeiende tuinbouwsector, waarbij verschillende vormen van teelt een belangrijke rol spelen in de lokale economie en het landschap. Een significant onderdeel hiervan is de tuinbouw in de open grond, ook wel vollegrondstuinbouw genoemd. In deze vorm van tuinbouw worden gewassen in de open lucht en direct in de grond geteeld, in plaats van in kassen of andere beschermde omgevingen. Dit omvat een breed scala aan gewassen, zoals groenten, fruit, bloemen en andere sierplanten, die veelal direct bestemd zijn voor de markt. In de volgende tekst wordt een nadere beschrijving gegeven van de verschillende vormen van tuinbouw in de open grond die in onze gemeente worden beoefend, waaronder fruitteelt, tuinbouwgroenten, boomkwekerijgewassen en bloembollen.

definitie

Tuinbouw in de open grond, ook wel vollegrondstuinbouw genoemd, is een vorm van landbouw waarbij gewassen in de open lucht en direct in de grond worden geteeld, in plaats van in kassen of andere beschermde omgevingen. Deze vorm van tuinbouw omvat een breed scala aan gewassen, waaronder groenten, fruit, bloemen en andere sierplanten. De producten uit deze tuinbouw worden veelal direct op de markt gebracht.

Fruit in de Open Grond

Tot de fruitteelt in de open grond behoren gewassen zoals klein fruit (bijvoorbeeld blauwe bessen en frambozen), pit- en steenvruchten (zoals appels, peren en pruimen), noten en wijndruiven. Sinds 2016 zijn ook hoogstamboomgaarden, die vaak deel uitmaken van het historische landschap, onderdeel van deze categorie.

Tuinbouwgroenten

Tuinbouwgroenten zijn groenten die in de open grond worden geteeld, vaak in vruchtwisseling met andere tuinbouwgewassen, en die meestal direct voor de markt bestemd zijn. Dit omvat een grote verscheidenheid aan gewassen zoals aardbeien, andijvie, asperges, bloemkool, broccoli, prei en sla. Ook gewassen zoals knolvenkel, koolrabi en radijs vallen hieronder, evenals opkweekmateriaal en groentezaden.

Boomkwekerijgewassen en Vaste Planten

Deze categorie omvat bos- en haagplantsoen, buxus, laan- en parkbomen, rozenstruiken, sierconiferen, sierheesters, klimplanten, trek- en besheesters, vruchtbomen en vaste planten. Deze gewassen spelen een belangrijke rol in het groenbeheer en landschapsinrichting.

Bloembollen en -Knollen

Binnen de tuinbouw in de open grond vallen ook bloembollen en knollen, zoals dahlia's, gladiolen, hyacinten, irissen, krokussen, lelies, narcissen, tulpen en zantedeschia. Deze gewassen worden vaak geteeld voor zowel de binnenlandse als de internationale markt.

Bedrijfsvoeringen in de Tuinbouw Open Grond

Extensieve Tuinbouw Open Grond:

Extensieve tuinbouw in de open grond verwijst naar landbouwpraktijken waarbij grote stukken land worden gebruikt met een relatief lage input van arbeid, kapitaal en middelen per oppervlakte-eenheid. Dit betekent vaak minder planten per hectare en een minder intensief gebruik van chemische inputs.

Intensieve Tuinbouw Open Grond:

Intensieve tuinbouw in de open grond richt zich op het maximaliseren van de productiviteit per oppervlakte-eenheid door een hoge input van arbeid, kapitaal en middelen. Dit resulteert in meer planten per hectare en een frequent gebruik van chemische of organische inputs om de opbrengst te verhogen.

Biologische Tuinbouw Open Grond:

Biologische tuinbouw in de open grond voldoet aan specifieke richtlijnen voor biologische productie, zoals vastgesteld door SKAL. Hierbij worden natuurlijke meststoffen en biologische bestrijdingsmiddelen gebruikt, zonder synthetische chemicaliën.

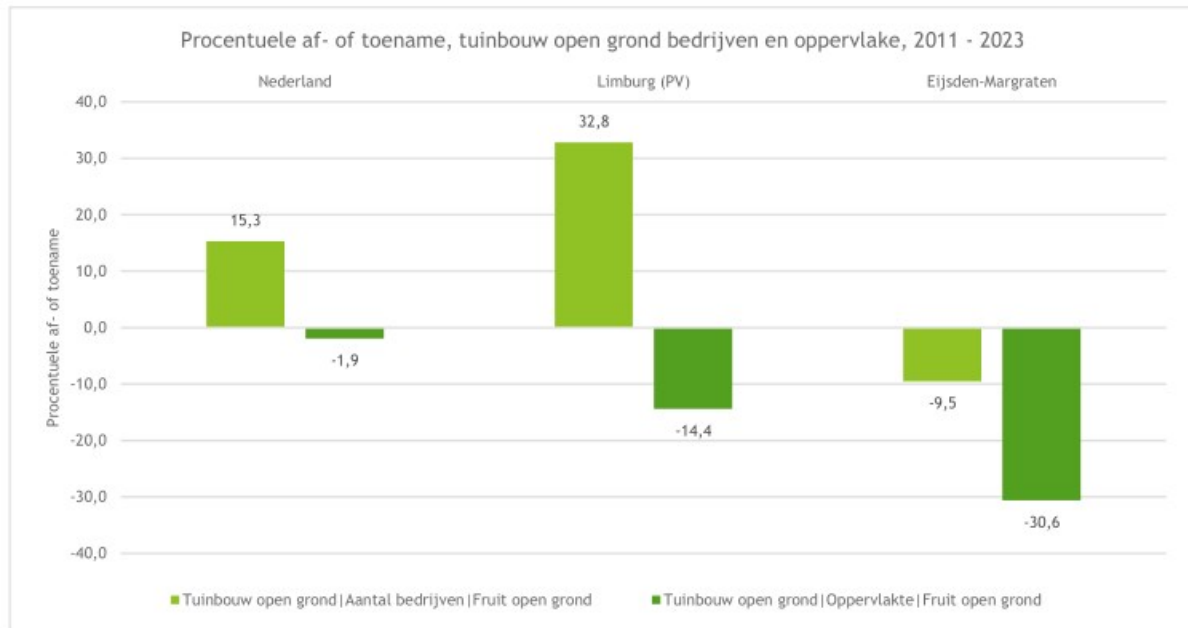
Natuurinclusieve Tuinbouw Open Grond:

Natuurinclusieve tuinbouw integreert natuurbeheer en biodiversiteit in de landbouwpraktijken. Dit omvat het onderhouden van natuurlijke landschapselementen zoals heggen en bloemrijke akkerranden, waardoor de biodiversiteit wordt bevorderd.

Kringloop Tuinbouw Open Grond:

Kringloop tuinbouw richt zich op het sluiten van materiaalkringlopen binnen de landbouw. Dit omvat het hergebruik van organische materialen en reststromen, het verminderen van afval door recycling en compostering, en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te minimaliseren.

INVENTARISATIE FRUITTEELT

De daling in de fruitteelt in Limburg de afgelopen jaren is het gevolg van meerdere factoren die elkaar versterken. Een belangrijke oorzaak die van invloed is op verschillende sectoren, is het gebrek aan opvolgers voor familiebedrijven. Veel oudere fruitteelers hebben geen jongere generatie die het bedrijf wil of kan overnemen, wat leidt tot een afname van actieve bedrijven in de sector.

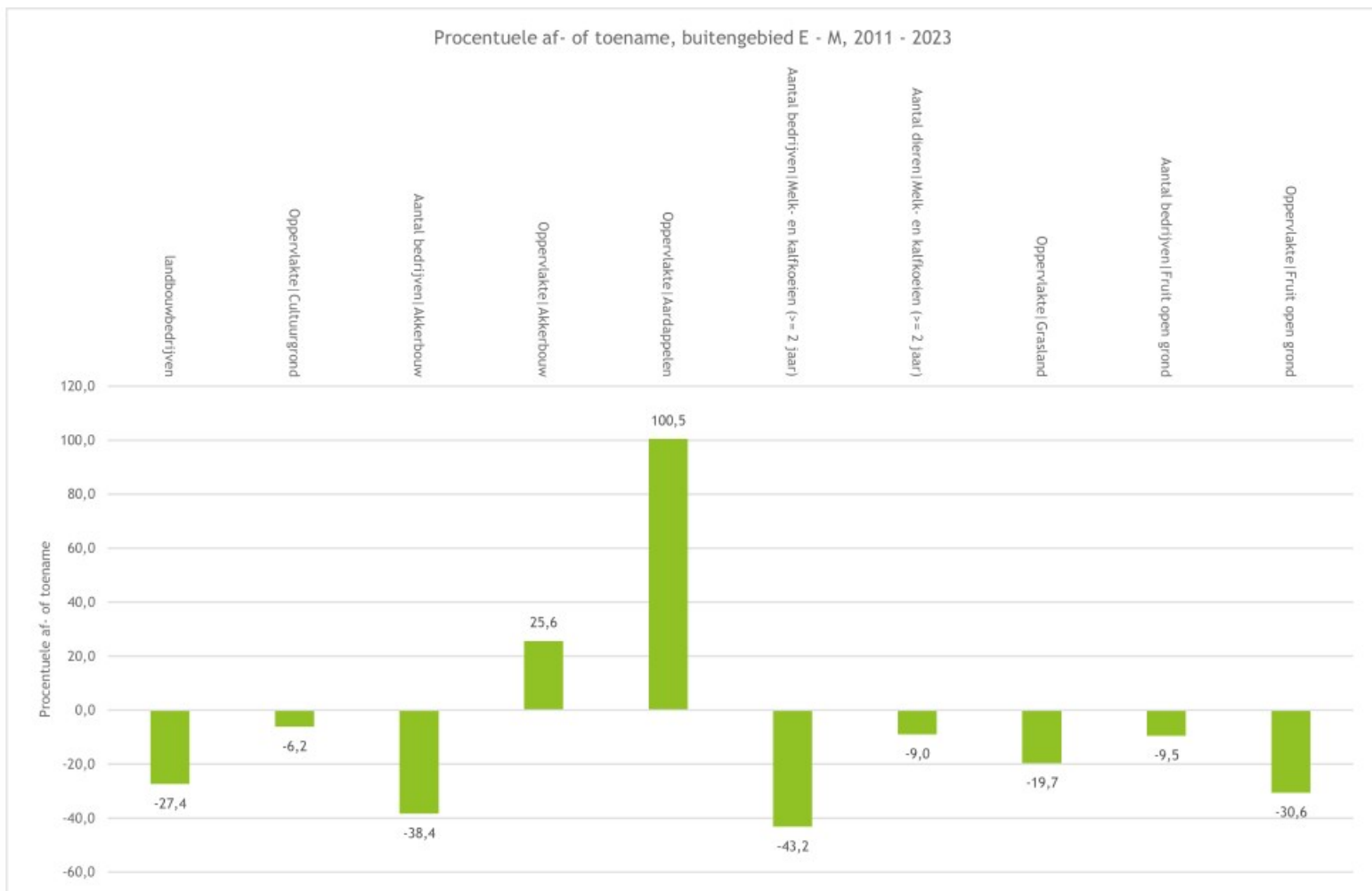
Daarnaast speelde Rusland een cruciale rol als afnemer van Nederlands fruit. Toen de export naar Rusland werd beperkt, ontstond er een oneerlijke concurrentie met telers uit Polen, die vaak lagere productiekosten hebben en daardoor goedkoper fruit kunnen aanbieden op de Europese markt.

Extreme weersomstandigheden hebben de situatie verder verslechterd. Vorstschade en zonnebrand hebben aanzienlijke schade veroorzaakt aan de oogsten, en telers hebben moeite om zich hiertegen te wapenen. De toenemende klimaatverandering maakt de teeltomstandigheden nog uitdagender, vooral door het wegvallen van bepaalde bestrijdingsmiddelen die eerder hielpen bij het beschermen van de gewassen.

De prijsschommelingen op de fruitmarkt vormen een extra uitdaging. De prijzen van fruit kunnen sterk variëren, en telers ontvangen vaak lage prijzen voor hun producten vanwege de concurrentie met geïmporteerd fruit. Dit maakt het moeilijk voor fruitteelers om een stabiel en winstgevend inkomen te behouden.

Zowel op nationaal als op provinciaal niveau is het aantal fruitteeltbedrijven toegenomen, terwijl het areaal fruitteelt is afgenomen. Dit kan erop wijzen dat meerdere agrarische bedrijven multifunctionele landbouw toepassen, waarbij zij naast akkerbouw of veehouderij ook een perceel met fruitbomen beheren. Een mogelijke verklaring waarom deze trend zich niet in Eijsden-Margraten voordoet, kan te maken hebben met de status van het gebied als grondwaterbeschermingsgebied, wat extra restricties met zich meebrengt voor het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen. Daarnaast kan de beperkte mogelijkheid tot beregening in Eijsden-Margraten een rol spelen bij de afname van fruitteelt in de regio.

VERSCHUIVINGEN AGRARISCHE ACTIVITEITEN IN HET BUITENGEBIED

De afname van het aantal veehouderijbedrijven en dieren gaat gepaard met een afname van blijvend, natuurlijk en tijdelijk grasland. Dit suggereert dat de veehouderijen die stopten of reduceerden, waarschijnlijk grasland omzetten naar andere vormen van landgebruik. Minder veehouderijen betekent minder behoefte aan grasland voor weidegang en voerproductie (groenvoergerassen).

Toename van Akkerbouw

Terwijl het grasland afneemt, neemt de oppervlakte akkerbouw aanzienlijk toe. Dit wijst erop dat land dat voorheen werd gebruikt voor grasland en groenvoergerassen, is omgezet naar akkerbouw. Akkerbouw kan aantrekkelijker zijn vanwege hogere opbrengsten of minder afhankelijkheid van intensieve veehouderij, die arbeidsintensief en kostenintensief kan zijn.

Economische en Beleidsfactoren

De verschuiving van veehouderij naar akkerbouw kan worden beïnvloed door economische factoren zoals marktprijzen voor gewassen versus veeteeltproducten. Beleidsveranderingen, zoals subsidies voor akkerbouw of strengere milieu- en welzijnsregels voor veehouderij, kunnen ook een rol spelen.

Duurzaam Landgebruik

De afname van natuurlijk en tijdelijk grasland kan nadelige gevolgen hebben voor de biodiversiteit en bodemgezondheid. De toename van akkerbouw moet duurzaam worden beheerd om bodemuitputting en erosie te voorkomen.

Conclusie

De gegevens tonen een duidelijke verschuiving van veehouderij naar akkerbouw in de regio, zoals blijkt uit de afname van grasland en de toename van akkerbouwoppervlakte. Deze verandering wordt waarschijnlijk aangedreven door een combinatie van economische overwegingen, beleidswijzigingen en veranderingen in landbouwpraktijken. Daarnaast zien we in het buitengebied een schaalvergroting plaatsvinden. Het is essentieel om deze ontwikkelingen te beschouwen binnen de context van duurzaamheid en langetermijn landgebruik, om zowel economische als milieudoelen te kunnen realiseren.

INLEIDING

De landbouw in Eijsden-Margraten heeft zich ontwikkeld tot een geavanceerde en diverse sector die diep verweven is met de lokale cultuur en economie. De combinatie van historische tradities en moderne innovaties maakt de landbouw in deze regio uniek en vitaal voor de gemeenschap. De vruchtbare lössgronden en het gunstige klimaat van de regio hebben door de eeuwen heen een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van landbouwpraktijken.

De landbouwsector in Eijsden-Margraten staat echter voor aanzienlijke uitdagingen, met name op het gebied van natuur, water, klimaat, energie en wonen, zowel nationaal als internationaal. Dit maakt een transitie noodzakelijk om de landbouw meer in harmonie te brengen met het milieu, de natuur, het landschap en maatschappelijk verantwoorde praktijken.

Gezien het belang van de landbouwsector binnen onze gemeente specifiek en voor Zuid-Limburg algemeen blijven we onze vooraanstaande rol op het beleidsterrein landbouw en landschap binnen de regio voortzetten. Wij streven voor Eijsden-Margraten een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector na, in harmonie met milieu, natuur en landschap. Om de transitie van de landbouw in goede banen te leiden, gaat Eijsden-Margraten, samen met de agrarische sector, een beleid en visie ontwikkelen.

In november 2023 heeft het college het plan van aanpak voor de transformatie van de landbouw vastgesteld. Dit plan bestaat uit drie fases: fase 1 de inventarisatiefase, fase 2 de participatiefase en fase 3 de fase van visie, speerpunten en deelprojecten om de visie op termijn te verwezenlijken. Afgelopen tijd is fase 1 uitgevoerd, waarbij door middel van literatuurstudie, gegevensverzameling en gesprekken in het buitengebied informatie is verzameld.

De 167 actieve agrarische ondernemers in Eijsden-Margraten, bestaande uit akkerbouw, tuinbouw, graasdieren, hokdieren en graslanden, biedt zowel kansen als uitdagingen. Deze landbouw is van groot belang voor onze voedselvoorziening, het landschap, de sociale cohesie en de leefbaarheid op het platteland. Met een areaaldekking van 67% speelt de agrarische sector een cruciale rol in het beheer van het landschap.

Veranderingen in het buitengebied komen niet altijd overeen met de beleidsdoelen. Er is een complex web van Europese, nationale en provinciale beleidsmaatregelen, wet- en regelgeving, die zowel kansen als beperkingen met zich meebrengen. De uitdagingen op het gebied van natuur, water en klimaat, prijsschommelingen op de markt en veranderend beleid zorgen voor verschuivingen in het buitengebied. Door voortdurende beleidsveranderingen, klimaatextremen zoals hitte, droogte en wateroverlast en overstromingen, en marktprijsschommelingen is de toekomst van landbouwbedrijven onzeker. Sommige agrariërs zijn gedwongen te stoppen of juist te vergroten om financieel levensvatbaar te blijven.

Er is een afname van het aantal landbouwbedrijven in zowel akkerbouw als veehouderij, hoewel het akkerbouwareaal is toegenomen. Het aantal veehouderijen is gedaald, maar dit is niet direct zichtbaar in de veestapel. Ook het tijdelijke grasland neemt af, wat wijst op schaalvergroting in het buitengebied. De fruitteelt, waarvoor de gemeente bekend stond, verdwijnt steeds meer.

Tegelijkertijd zien we positieve ontwikkelingen zoals de transitie naar kringlooplandbouw, zoals beschreven door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Eijsden-Margraten erkent deze verschuivingen en de uitdagingen voor agrariërs. Door in gesprek te gaan met agrariërs en een toekomstvisie te vormen, willen we komen tot een realistisch en toekomstgericht beleid waar alle partijen van profiteren. Het is essentieel om onze rol te definiëren: waar hebben we, als gemeente, invloed op en waar niet? Waar kunnen we proactief optreden en waar ligt de verantwoordelijkheid bij de agrariërs? Hoe kunnen we begrip tonen en helpen bij de transitie van de landbouw? Met behoud en ontwikkeling van ons landschap

Door deze aanpak streven we naar een evenwicht tussen de belangen van agrariërs, natuur en samenleving, en willen we een duurzame toekomst voor het buitengebied van Eijsden-Margraten waarborgen. Hierbij is het belangrijk om fase 2, de participatiefase, te starten. Deze fase volgt na de afronding van fase 1 en de daaropvolgende adviezen en feedback van het college. De participatiefase wordt gekenmerkt door actieve betrokkenheid van diverse belanghebbenden. Het doel is om de bevindingen van de eerste fase om te zetten in een participatief onderzoek, waarbij meerdere actoren en partijen worden betrokken.

Deze fase richt zich op het integreren van theoretische kennis met praktijkervaringen. Hierbij wordt waardevolle input van verschillende betrokkenen, zoals landbouwexperts, lokale agrariërs, beleidsmakers en gemeenschapsleden, samengebracht. Deze synergie van theorie en praktijk leidt tot een dieper en breder inzicht in de materie.

Het plan van aanpak voor deze fase omvat verschillende methoden om informatie te verzamelen en participatie te stimuleren. De gekozen methoden zijn gebaseerd op de resultaten en inzichten verkregen in fase 1. Hierdoor is de benadering niet alleen doeltreffend, maar ook op maat gemaakt voor de specifieke context en behoeften van het project. Deze aanpak maximaliseert de kans op succesvolle participatie en betrokkenheid van alle relevante partijen, wat bijdraagt aan een meer inclusief en geïnformeerd besluitvormingsproces.

DOEL

Zoals het bestuursakkoord 2022-2026 luidt is het primaire doel de transformatie in de landbouw in goede banen te leiden. “Wij streven voor Eijsden-Margraten een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector na, in harmonie met milieu, natuur en landschap”.

- “Landbouw en natuurontwikkeling kunnen goed met elkaar samen gaan in deze omgeving. Derhalve ondersteunen we initiatieven die hierin passen.”
- “Door het wegvallen van middelen voor beheer en de afname van de agrarische sector, zijn nieuwe verdienmodellen nodig om het landschap duurzaam te kunnen onderhouden. In dat licht wordt ingezet op het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen rondom beheer van het landschap, waarbij op innovatieve wijze op zoek gegaan wordt naar inbreng van ondernemers en de bezoekers alsmede onze eigen inwoners.”
- “In het contact met individuele bedrijven streven wij zoveel mogelijk naar één gemeentelijk aanspreekpunt en faciliteren actief, via het netwerk van mede-overheden, kennisinstellingen, belangenorganisaties en maatschappelijke en financiële instellingen, de agrariërs die willen transformeren. Gezien het belang van de landbouwsector binnen onze gemeente specifiek en voor Zuid-Limburg algemeen blijven we onze vooraanstaande rol op het beleidsterrein landbouw en landschap binnen de regio voortzetten.”
- “Om de transformatie in de landbouw in goede banen te leiden, wordt samen met de sector - binnen de reeds vastgestelde kaders van Buitengewoon Buitengebied.”

Het Manifest Buitengewoon Buitengebied heeft een aantal richtinggevende uitspraken gevormd voor de agrarische sector in onze gemeente.

- “Naar een vitale, toekomstbestendige en duurzame agrarische sector.”
- “Lokale economie, korte ketens en ketensamenwerking. “
- “Verbreding van de bedrijfsactiviteiten en beëindiging van de bedrijfsactiviteiten. “
- “Experimenteren.”

FASE 2 PARTICIPATIE

Het actief betrekken van stakeholders bij besluitvorming is in de landbouw sector van groot belang. Het kan leiden tot betere besluitvorming, betrokkenheid, duurzamere uitkomsten en een versterkte relatie tussen verschillende actoren. Het biedt een mechanisme om te zorgen dat de stemmen van degene die direct door beslissingen worden beïnvloed, worden gehoord en overwogen.

Door de verrijkte informatie en inzichten verkregen in fase 1, de inventarisatiefase, kan het plan van aanpak voor fase 2 afwijken van de formulering in het plan van aanpak van november.

Fase 2 Participatie is opgedeeld in 4 hoofdonderwerpen:

- Beleidsvelden participatie
- Agrarische participatie
- Participatie met de raad
- Klankbordgroep

Doormiddel van dit participatie traject wordt het toekomstige landbouw beleid en visie afgekaderd. Waar hebben wij invloed op en waar niet.

BELEIDSVELDEN PARTICIPATIE

Om onze rol als gemeente te definiëren voor de agrarische sector, moeten we eerst onderzoeken waar we wel of geen invloed op hebben en welke thema's invloed hebben op de agrarische sector in de gemeente. Intern worden alle beleidsvelden gebundeld. Elke specialist wordt uitgenodigd en gevraagd naar hun raakvlakken met de landbouw, welke visies op dit gebied al zijn gevormd en welke mogelijkheden en kansen zij zien.

Het is ook mogelijk dat uit het onderzoek blijkt dat er thema's zijn die geen verband vertonen met de agrarische sector of dat er niets veranderd kan worden. Het hoofddoel is om te bepalen welke visie elk onderwerp heeft ten aanzien van de agrarische sector en welke rol en invloed de gemeente op deze sector heeft:

SOCIAAL

Binnen de landbouwsector speelt de sociale component een cruciale rol. Veel boeren zijn op leeftijd en hebben vaak geen opvolgers binnen de familie, wat kan leiden tot het verdwijnen van familiebedrijven. Ook zijn er agrariërs op oudere leeftijd die geen hulp krijgen van hun familie, of lichamelijk niet meer in staat zijn om door te werken. Het is belangrijk om dit tijdig te signaleren. We kunnen onderzoeken of zij hulp nodig hebben bij het huishouden of bij de bedrijfsvoering en controleren of alles nog naar behoren functioneert.

Sociaal Netwerk en Gemeenschapsinitiatieven: Het stimuleren van sociale netwerken en gemeenschapsinitiatieven kan agrariërs helpen om zich minder geïsoleerd te voelen. Lokale evenementen, bijeenkomsten en boerderijcoöperaties kunnen een platform bieden voor het delen van ervaringen en ondersteuning.

Door tijdig in te spelen op de sociale behoeften van agrariërs en hen te voorzien van de nodige hulp en ondersteuning, kan de levenskwaliteit van oudere agrariërs verbeteren en de duurzaamheid van familiebedrijven in de landbouwsector bevorderen.

VERKEER

Landbouwverkeer is een significant aspect binnen de gemeente. Door onderzoek te richten op de aansluiting van percelen, de routes die landbouwvoertuigen nemen, en de tijdsperiodes waarin dit verkeer plaatsvindt, kunnen we kansen en knelpunten voor het te ontwikkelen beleid identificeren. Het is essentieel om te zorgen voor veilige en efficiënte verkeersstromen, waarbij de overlast voor andere weggebruikers wordt geminimaliseerd en de kans op ongevallen wordt voorkomen.

WATER

De gemeente heeft problemen ten aanzien erosie en afstroming van water in landbouwgebieden met name door de geomorfologische toestand van onze gemeente. Samenwerking met agrariërs is cruciaal omdat de wijze van bodembewerking effect heeft op de sponswerking van het landschap. Onderzoek is nodig naar methoden om watererosie te verminderen en waterafvoer te optimaliseren, Natuurkracht heeft in het Geuldal hier onderzoek naar gedaan en voorstellen geformuleerd die mogelijk in heel Eijsden-Margraten waardevol kunnen zijn.

RUIMTELIJKE ORDENING (RO)

De agrarische sector heeft behoefte aan het inzichtelijk maken van ruimtelijke afwegingen en eventuele wijzigingen in het ruimtelijk domein voor landbouwbedrijven. Aan welke afwegingen en eisen word een wijziging van het omgevingsplan of vergunningstraject getoetst, kan de bedrijfsvoering hierin meegenomen worden? Wat is mogelijk in de aanvraag van teelt ondersteunende maatregelen, en kan dit aangepast worden? Welke mogelijkheden zijn er in de transitie van agrarische bouwkavels naar bijvoorbeeld woningen, campings, teeltondersteunende voorzieningen of overige initiatieven?

LANDSCHAP

Welke mogelijkheden zijn er vanuit het landschapsfonds? Welke mogelijkheden zijn er vanuit de gebiedsdifferentiatiekaart? Welke eisen en standpunten toetst het GKM aan? Welke regels zijn er voor landschappelijke inpassing? Waar kunnen we strategische grondaankopen voor ecologische verbindingzones? Waar kan de natuur uitgebreid worden?

STRATEGISCH GRONDBELEID

Welke mogelijkheden of locaties zijn er voor strategische grondaankopen om het landschap te verfraaien. Het verpachten van grond onder specifieke eisen aan agrariërs kan ook een manier zijn om duurzaamheid en landschapsbeheer te stimuleren. Is er behoefte aan een grondbank van de diverse (semi)overheden?

TOEZICHT EN HANDHAVING

Toezicht speelt een belangrijke rol in het naleven van regels en vergunningen. Het toezicht voor agrarische bedrijven wordt per 1 januari 2024 uitgevoerd door de omgevingsdienst Zuid-Limburg (ODZL). Toezicht gebeurt aan de hand van de regionale risicoanalyse waarbij de frequentie wordt bepaald door het aantal milieubelastende activiteiten die binnen een bedrijf worden uitgevoerd. Daarnaast vindt toezicht plaats bij klachten en ongewone voorvallen. Indien na her-controle door de toezichthouders blijkt dat de overtredingen niet zijn opgeheven, treedt handhaving in werking.

WONEN

Dit omvat het omgaan met leegstaande agrarische bouwkavels en het bepalen van de beste strategie voor hun toekomstig gebruik. Het voorkomen van verstedelijking in agrarische gebieden is hierbij een belangrijke overweging? Welke mogelijkheden zijn er voor herbestemming van grond van agrarische naar wonen? Hoe past dit in "het straatje erbij" en de provinciale Omgevingsverordening Limburg. Welke kansen en knelpunten zijn er omtrent spuitcirkels?

OMGEVINGSPLANNEN

Welke mogelijkheden zijn er bij het wijzigen van het omgevingsplan, kunnen we hieraan eisen stellen?

DUURZAAMHEID

De hergebruik van reststromen uit de agrarische sector en het duurzaam afbreken van afval zijn belangrijke onderzoeksonderwerpen. Pilots voor duurzame teelten, zoals isolatiemateriaal, en de mogelijkheden voor zonne-energie en andere duurzame energieopwekking, moeten worden verkend.

PLATTELANDS- EN VRIJETIJDSECONOMIE

Het is belangrijk om de mogelijkheden voor multifunctionele landbouw te onderzoeken, evenals de verzadiging van de horecamarkt en de campingmarkt. Kan de gemeente bepalen welke andere mogelijkheden er zijn en welke visie ze wil aanmoedigen voor de toekomst van het platteland en de vrijetijdseconomie?

Interne beleidsvelden werkgroep

Beleidsveld	Rol
Landbouw / Realisatie Landbouwbeleid	Voorzitter
Landschap	Lid werkgroep
Plattelands / Vrijetijdseconomie en Toerisme	Lid werkgroep
Sociaal	Lid werkgroep
Verkeer	Lid werkgroep
Water	Lid werkgroep
Ruimtelijke ordening	Lid werkgroep
Strategisch grondbeleid	Lid werkgroep
VTH	Lid werkgroep
Wonen	Lid werkgroep
Duurzaamheid	Lid werkgroep

AGRARISCHE SECTOR PARTICIPATIE

Een aantal agrariërs uit de gehele sector wordt uitgenodigd als brainstormteam, waarin de vergaarde informatie uit de beleidsvelden participatie wordt besproken. In deze brainstormsessies worden de behoeften van de agrariërs vastgesteld. Het team bestaat uit een akkerbouwer, rundveehouder, fruitteler en een vertegenwoordiger van andere agrarische sectoren om een zo integraal mogelijk beeld te krijgen.

Per onderwerp van de beleidsvelden participatie worden de kansen, knelpunten en mogelijkheden besproken. Hierbij komen de volgende vragen aan bod: Hoe wordt de rol van de gemeente gezien? Welke positieve en negatieve ervaringen hebben zij? Waar hebben ze behoefte aan? Welke maatschappelijke problemen zijn er nog? Ook kunnen overige onderwerpen worden besproken.

Het combineren van de beleidsvelden participatie en agrarische participatie biedt inzicht in de uitdagingen voor zowel de agrarische sector als de gemeente. Door te weten waar onze invloed ligt binnen elk beleidsdomein en dit te bespreken met de agrarische sector, kunnen we gericht zoeken naar realistische oplossingen.

PARTICIPATIE MET DE RAAD

In de participatie met de raad staan twee hoofddoelen centraal: het vergaren van kennis, kunde en feedback van de raad, en het bepalen welke informatie zij zelf nog nodig hebben. Hierbij worden de volgende vragen gesteld: Wat weten jullie al van het buitengebied? Wat zien jullie gebeuren? Welke zorgen hebben jullie? Welke positieve ontwikkelingen zien jullie of willen jullie dat er plaatsvinden? Daarnaast is het doel om deel te nemen aan en te participeren in een gezamenlijke landbouwvisie en -beleid.

Er worden twee bijzondere raadsvergaderingen gepland. Afhankelijk van de resultaten van de beleidsvelden- en agrarische inventarisatie, worden deze vormgegeven. Tijdens deze vergaderingen worden (fictieve) casussen behandeld en wordt gefilosofeerd over mogelijke uitkomsten bij bepaalde afwegingen.

Ondertussen wordt de Begeleidingsgroep Buitengewoon Buitengebied op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en om advies gevraagd.

Begeleidingsgroep Buitengebied

Begeleidingsgroep leden spreken vanuit een persoonlijke titel, zonder last of ruggenspraak. In dit geval is er geen sprake van een achterban.

Begeleidingsgroep Buitengebied	Functie
[REDACTED]	Beleidsadviseur Landbouw / Realisatie Landbouwbeleid
[REDACTED]	Beleidsadviseur Landschap
[REDACTED]	Wethouder / Voorzitter
[REDACTED]	Raadslid
[REDACTED]	Raadslid
[REDACTED]	Raadslid
[REDACTED]	Raadslid
[REDACTED]	Raadslid

KLANKBORDGROEP

De tijdens fase 1 opgestelde klankbordgroep, bestaande uit de LLTB, overheidsinstanties, natuurorganisaties en agrariërs, wordt meerdere malen uitgenodigd voor de integrale aanpak. Door alle onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken te belichten, kunnen we ontdekken waar de mogelijkheden liggen. Tegelijkertijd bevordert dit begrip voor elkaar en elkaars standpunten.

Stakeholders / klankbordgroep

De klankbordgroep speelt een belangrijke rol in het visie ontwikkeling proces. Het is een groep vertegenwoordigers van de belangrijkste stakeholders, die ingezet worden als sparringpartner. De klankbordgroep geeft input en feedback tijdens de visie ontwikkeling. De verschillende deelproducten worden aan hun voorgelegd om uiteindelijk tot een beter product te komen. Daarnaast zorgt de betrokkenheid van de verschillende stakeholders voor een groter draagvlak van de visie.

Klankbordgroep leden	Rol
	Voorzitter
	Projectleider
LTO/LLTB	Te informeren / raadplegen
Overheid instanties (bijvoorbeeld provincie/waterschap etc)	Te informeren / raadplegen
Afvaardiging Bewoners	Te informeren / raadplegen
Natuurorganisaties (zoals bijvoorbeeld SLL, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten)	Te informeren / raadplegen
Milieufederatie Limburg	Te informeren / raadplegen
Agrariërs	Te informeren / raadplegen

PLANNING

Onderwerp	2024 Q4	2025 Q1	2025 Q2	2025 Q3	2025 Q4
<i>Beleidsvelden participatie</i>					
<i>Agrarische sector participatie</i>					
<i>Participatie met de raad</i>					
<i>Klankbordgroep</i>					
<i>Aanpassingen doorvoeren</i>					
<i>Feedback verwerking</i>					
<i>Verwachte college vergadering</i>					
<i>Start fase 3, vorming visie, beleid en speerpunten</i>					

Het betreffende collegevoorstel komt aan de orde tijdens de collegevergadering op 3 September 2024. Na goedkeuring van het plan van aanpak voorzien we een ontwikkelingsperiode van één jaar.

FINANCIËEL

Het ontwikkelen van een landbouw visie wordt door de gemeente zelf geschreven en wordt gedekt d.m.v. salariskosten die reeds onderdeel uitmaken van de begroting. De extra kosten van het project bestaan uit de inhuur van specialisten, participatie en reprocosten. De kosten worden geschat op ca. 40.000 euro.

COMMUNICATIE/ INFORMATIE

Binnen het project zijn diverse actoren actief. De direct betrokken agrariërs uit de gemeente. Bewoners van de gemeente.

Raad

De raad wordt tussentijds geïnformeerd middels raadsinfosessie(s) of raadsinformatiebrieven over de voortgang van o.a. dit traject. De begeleidingsgroep buitengebied wordt regelmatig geïnformeerd en om advies gevraagd.

PARTICIPATIE LADDER

Het voorliggende plan van aanpak is volledig opgezet als een participatiefase. Deze begint met interne participatie van meerdere beleidsvelden, gevolgd door participatie met de agrarische sector, participatie met de raad, en sluit af met participatie met de stakeholdersgroep.

De landbouwvisie is grotendeels bedoeld om de agrariërs en inwoners van de gemeente te informeren, en het uiteindelijke document zal met hen gedeeld worden. Voor het opstellen van de visie zijn adviezen nodig van overheidsinstanties, agrariërs en agrarische organisaties, zoals de LLTB, LTO, en BO Akkerbouw.

Daarnaast zullen op een bepaald moment agrariërs en burgers uit de gemeente Eijsden-Margraten worden geraadpleegd, bijvoorbeeld door middel van huisbezoeken of enquêtes, om hun behoeften met betrekking tot de landbouw in kaart te brengen.

Wanneer de gemeente Eijsden-Margraten een project ontwikkelt, kan het zijn dat een agrariër of inwoner inspraak heeft met betrekking tot zijn eigen bedrijf.

Begeleidingsgroep Buitengebied

Begeleidingsgroep leden spreken vanuit een persoonlijke titel, zonder last of ruggenspraak. In dit geval is er geen sprake van een achterban.
